

Бутенко Р. К., Іржавська А. П.

**ВІДРОДЖЕННЯ В ІСТОРІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ**

Навчально-методичний посібник

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

ІНІ історії і філософії

Кафедра всесвітньої історії

Бутенко Р. К., Іржавська А. П.

**ВІДРОДЖЕННЯ В ІСТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ЦИВІЛІЗАЦІЇ**

Навчально-методичний посібник

УДК 94(100)”05/12”

ББК 63.3(0)4

Б

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

С. В. Корновенко

доктор історичних наук, професор кафедри суспільних дисциплін і права Черкаського державного технологічного університету

В. М. Лазуренко

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

С. І. Гальченко

Науковий редактор:

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

О. Г. Перехрест

Бутенко Р. К.

Б Відродження в історії європейської цивілізації: навчально-методичний посібник / Р. К. Бутенко, А. П. Іржавська. – Черкаси : _____, 2014. – _____ с.

ББК 63.3(0)4
УДК 94(100)”05/12”

На обкладинці:

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 3 від 29.10.2013 р.)

ЗМІСТ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....	
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	
1. Опис навчальної дисципліни.....	
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	
3. Програма навчальної дисципліни.....	
4. Структура та зміст дисципліни.....	
5. Тематика та зміст лекцій.....	
6. Тематика та зміст семінарських завдань.....	
7. Самостійна робота.....	
8. Індивідуальні завдання.....	
9. Методи навчання.....	
10. Методи контролю.....	
11. Форми контролю та шкала оцінювання знань.....	
12. Розподіл балів, які отримують студенти.....	
13. Методичне забезпечення.....	
14. Рекомендована література.....	
15. Інформаційні ресурси.....	

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Відродження в історії європейської цивілізації» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста напряму 7.030301

Предметом вивчення навчальної дисципліни є культурні та наукові досягнення італійського Відродження, а також особливості Північного Відродження.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна «Відродження в історії європейської цивілізації» органічно пов'язується з іншими, насамперед, суміжними дисциплінами – археологією, історичною географією, медієвістикою, мовознавством, історіографією, релігієзнавством, джерелознавством, генеалогією.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Відродження в історії європейської цивілізації» є надання студентам уявлення про головні тенденції розвитку та передумови виникнення Відродження, його суть та роль гуманізму у розвитку культури епохи Відродження.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Відродження в історії європейської цивілізації» є **методичні:** виробити вміння аналізувати різні етапи епохи Відродження, з'ясувати і порівнювати основні концептуальні напрямки Відродження, а також особливості Північного Відродження;

пізнавальні: ознайомити студентів з теоретичними засадами курсу, забезпечити вивчення студентами найбільш визначних представників Відродження та їх творів;

практичні: сформувати у студентів загальнокультурний та історичний погляд на сутність епохи Відродження, усвідомлення поняття про роль гуманізму у розвитку ідей періоду Відродження.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати: особливості розвитку європейських країн в епоху Відродження та його вплив на розвиток суспільств.

вміти: визначити національну приналежність окремих творів періоду Відродження, володіти основами методики збору та аналізу джерел епохи; застосовувати історичні знання у педагогічній та науково-дослідницькій роботі, повсякденній побутовій та політичній культурі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години / 2 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Вступ до дисципліни. Італія XIII–XIV ст. Передумови Відродження. Гуманізм Предмет, мета та завдання вивчення дисципліни. Джерела та історіографія. Соціально-економічні передумови італійського Відродження. Зародження гуманізму. Суть гуманізму. Основні напрямки Італійського гуманізму. Досягнення науки, освіти.

Тема 2. Раннє Відродження в Італії. Раннє італійське Відродження. Італійська література раннього Ренесансу: Алігьєрі Данте, Франческо Петрарка, Джованні Бокаччо. Італійське мистецтво епохи раннього Відродження. Флорентійська школа Відродження.

Змістовий модуль 2. Тема 3. Високе Італійське Відродження

Особливості Високого італійського Відродження. Досягнення науки, культури. Ніколо Макіавеллі. Представники літератури та мистецтва Високого Відродження: Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Санті Рафаель, Вечелліо Тиціан. Бенвеніті Челліні, Джорджонс, Буонароті Мікеланджело.

Змістовий модуль 3. Тема 4. Північне Відродження. Німецьке та нідерландське Відродження.

Особливості Північного Відродження. Німецька школа живопису. Альбрехт Дюрер. Ганс Гольбейн Молодший. Нідерландське Відродження. Пауль Рубенс. Рембрандт.

Змістовий модуль 4. Тема 5. Досягнення англійського Відродження. Французьке Відродження.

Театр «Глобус». Вільям Шекспір. Ганс Гольбейн Молодший. Література. Група «Плеяда». Франсуа Рабле. Досягнення мистецтва: Жармен Пілон, С. Рус. Брати Ленен.

Змістовий модуль 5. Тема 6. Іспанське Відродження

Література та мистецтво; Мігель Сервантес де-Сааведра. Лопе Феліс де Вега Карпетто. Дієго де Сільва Веласкес. Ель Греко. Рібейра.

Рекомендована література

1. Абрамсон М. Л. Від Данте до Альберті / М. Л. Абрамсон. – М. , 1979. – 270 с.
2. Білецький П. О. Рафаель / П. О. Білецький. – К. : Мистецтво, 1990. – 111с.
3. Богаш Е. Мир Леонардо : в 2 т. / Е. Богаш. – М., 1989. – 254 с.
4. Брагина Л. М. Этические взгляды Джованни Пико делла Мирндолла / Л. М. Брагина. – М., 1965. – 155 с.
5. Бурлацкий Ф. Загадка и урок Николо Макиавелли / Ф. Бурлацкий. – М. : Молодая гвардия, 1997. – 241 с.
6. Гастоев А. Леонардо да Вінчі / А. Гастоев. – М. : Молода гвардія, 1984. – 185 с.
7. Гуковский М. А. Леонардо да Винчи / М. А. Гуковский. – Л. : Искусство, 1967. – 180 с.
8. Гуковский М. А. Итальянское Возрождение / М. А. Гуковский. – Л. : Издательство ленинградского университета, 1990. – 624 с.
9. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич. – М., 1984. – 350 с.
10. Данилова Й. Е. Ботичели / Й. Е. Данилова. – М. : Наука, 1989. – 162 с.
11. Дмитриева Н. А. История искусств Леонардо да Винчи / Н. А. Дмитриева. – М. : Искусство, 1968. – 195 с.

12. Лазарев В. Н. Происхождение итальянского Возрождения / В. Н. Лазарев. – М., 1956. – 422 с.
13. История Италии : в 3 т. – М., 1970.
14. Итальянские гуманисты XV века о церкви и религии. – М., 1963. – 140 с.
15. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження / під ред. М. С. Шаповалова. – Львів : Світ, 1993. – 340 с.
16. Львов С. Л. Альбрехт Дюрер / С. Л. Львов. – М. : Искусство, 1985. – 319 с.
17. Никулин Н. И. Золотой век Нидерландской живописи XV в. / Н. И. Никулин. – М., 1981. – 398 с.
18. Макиавелли Николо. – М. : Планета, 1990. – 79 с.
19. Рутенберг В. Й. Титаны Возрождения / В. Й. Рутенберг. – Л., 1976. – 125 с.
20. Рабле Ф. Гаргантюа і Пантагрюель (будь-яке видання).
21. Сервантес. Дон-Кіхот (будь-яке видання).
22. Тейн де Фрис Рембрандт. – К. : Мистецтво, 1985. – 248 с.
23. Шекспір В. Річард III, Генріх IV та ін. (будь-яке видання).
24. Юсим М. Этика Макиавелли / М. Юсим. – М : Наука, 1990. – 230 с.

Додаткова література

1. Абрамсон М. Л. От Данте к Альберти / отв. ред. З. В. Удальцова. – М. : Наука, 1979. – 176 с.
2. Андреев М. Л. Инновация или реставрация : казус Возрождения / М. Л. Андреев // Вестник истории, литературы, искусства. Т. 1. – М. : Наука, 2005. – С. 84–97.
3. Баренбойм П. Микеланджело. Загадки Капеллы Медичи / П. Баренбойм, С. Шиян. – М. : Слово, 2006. – 289 с.
4. Государство как произведение искусства : 150-летие концепции : сб. ст. / отв. ред. А. А. Гусейнов. – М. : Летний сад, 2011. – 288 с.
5. Искусство раннего Возрождения. – М. : Искусство, 1980. – 257 с.
6. История искусства : Ренессанс. – М. : АСТ, 2003. – 503 с.
7. Яйленко Е. В. Итальянское Возрождение. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2005. – 128 с.

4. **Форма підсумкового контролю успішності навчання:**
залік
5. **Засоби діагностики успішності навчання:** тестові
завдання, контрольна робота

РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань _____0303 Історія _____ (шифр і назва)	за вибором	
	Напрямок підготовки _____07030301 Історія _____ (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність: _____ історія _____ _____	Рік підготовки	
Змістових модулів – 5		5-й	5-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 72		9-й	9-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: _____ спеціаліст _____	12 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	8 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		23 год.	58 год.
		Індивідуальні завдання:	
		23 год.	
		Вид контролю:	
залік	залік		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Відродження в історії європейської цивілізації» є надання студентам уявлення про головні тенденції розвитку та передумови виникнення Відродження, його суть та роль гуманізму у розвитку ідей епохи Відродження.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Відродження в історії європейської цивілізації» є:

методичні: виробити вміння аналізувати різні етапи епохи Відродження, з'ясувати і порівнювати основні концептуальні напрямки Відродження, а також особливості Північного Відродження;

пізнавальні: ознайомити студентів з теоретичними засадами курсу, забезпечити вивчення студентами найбільш визначних представників Відродження та їх творів;

практичні: сформувати у студентів загальнокультурний та історичний погляд на сутність епохи Відродження, усвідомлення поняття про роль гуманізму у розвитку ідей періоду Відродження.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: особливості розвитку європейських країн в епоху Відродження та його вплив на розвиток суспільств.

вміти: визначити національну приналежність окремих творів періоду Відродження, володіти основами методики збору та аналізу джерел епохи; застосовувати історичні знання у педагогічній та науково-дослідницькій роботі, повсякденній побутовій та політичній культурі.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Відродження в історії європейської цивілізації» органічно пов'язується з іншими, насамперед суміжними дисциплінами – археологією, історичною географією, медієвістикою, мовознавством, історіографією, релігієзнавством, джерелознавством, генеалогією.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Вступ до дисципліни. Предмет, мета та завдання вивчення дисципліни. Джерела та історіографія.

Тема 2. Раннє Відродження і гуманізм в Італії. Соціально-економічні передумови італійського Відродження. Зародження гуманізму. Суть гуманізму. Основні напрямки Італійського гуманізму. Раннє італійське Відродження. Досягнення науки, освіти. Італійська література раннього Ренесансу: Алігьєрі Данте, Франческо Петрарка, Джованні Бокаччо. Італійське мистецтво епохи раннього Відродження. Ранній гуманізм у Флоренції і зв'язок його з античністю. Флорентійська школа Відродження.

Змістовий модуль 2. Тема 3. Пізнє Італійське Відродження

Особливості пізнього італійського Відродження. Досягнення науки, культури. Ніколо Макіавеллі. Представники літератури та мистецтва пізнього Відродження: Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Санті Рафаель, Вечелліо Тиціан. Бенвеніті Челліні.

Змістовий модуль 3. Тема 4. Північне Відродження. Німецьке та нідерландське Відродження.

Особливості Північного Відродження. Німецька школа живопису. Альбрехт Дюрер. Ганс Гольбейн Молодший. Нідерландське Відродження. Пауль Рубенс. Рембрандт.

Змістовий модуль 4. Тема 5. Досягнення англійського Відродження. Французьке Відродження.

Театр «Глобус». Вільям Шекспір. Ганс Гольбейн Молодший. Література. Група «Плеяда». Франсуа Рабле. Досягнення мистецтва; Жармен Пілон, С. Рус. Брати Ленен.

Змістовий модуль 5. Тема 6. Іспанське Відродження

Література та мистецтво; Мігель Сервантес де-Сааведра. Лопе Феліс де Вега Карпетто. Дієго де Сільва Веласкес. Ель Греко. Рібейра.

4. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Трудомісткість курсу

Семес тр	Кіль - кіст ь нав- чаль -них тиж- -нів	Кіль - кість годи н на тиж- день	Розподіл годин							
			Усього	Кількість кредитів	Кількість кредитів за ECTS	Аудиторні			Самостійна робота	Індивідуальна робота
						Лекції	Семінари	Усього		
9	19	2	72	1	2	12	14	26	23	23
Разом			72	1	2	12	14	26	23	23

4.2. Структура та обсяг годин за темами курсу

№ з/п	Назва теми	У сь ог о	Кількість годин				Форма контролю знань
			Лекції	Семінари	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
Змістовий модуль № 1.							
1	Тема №1. Вступ до дисципліни. Тема № 2. Раннє Відродження і гуманізм в Італії.	16	2	4	6	4	Опитування на семінарських заняттях. Перевірка рефератів.
Змістовий модуль № 2.							
2	Тема № 3. Пізнє італійське	16	2	4	4	6	Контрольна робота.

	Відродження.						
		Змістовий модуль № 3.					
3	Тема № 4. Північне Відродження.	16	2	2	6	6	Співбесіди на консультаціях.
		Змістовий модуль № 4.					
4	Тема № 5. Досягнення англійського Відродження. Французьке Відродження.	12	2	2	4	4	Співбесіди на консультаціях. Опитування на семінарах. Заслуховування рефератів.
		Змістовий модуль № 5.					
5	Тема № 6. Іспанське Відродження.	10	2	2	3	3	Співбесіди на консультаціях. Опитування на семінарах.
	Всього	72	1 2	14	23	23	
Модульна контрольна робота. Залік							

5. Тематика та зміст лекцій

Тема 1. Лекція 1. Італія XIII–XIV ст. Передумови Відродження. Гуманізм.

(2 год.)

Мета: з'ясувати, чому Італія є батьківщиною Відродження; суть Відродження; діалектичний взаємозв'язок Відродження та гуманізму.

Логіка викладу:

1. Соціально-економічний, політичний розвиток Італії.
2. Зародження культури Відродження, його суть.
3. Гуманізм – ідеологічна основа культури Відродження.

Соціально-економічний розвиток Італії XIII–XIV ст.

Італія була розділена на окремі політичні утворення. На півдні існувало Сицилійське королівство, значна частина Центральної Італії була зайнята Папською державою. Це були типові феодальні утворення з могутнім і самостійним дворянством та бідним кріпосним селянством. У той же час Північна Італія була високорозвинутою частиною країни: феодальні відносини розкладалися, зароджувалися нові відносини, швидко розвивалися міста. Однією з причин успішного розвитку міст (Генуї, Пізи, Венеції) були хрестові походи, які перетворили італійські торгівельні центри на пункти перевантаження та постачання. Вони майже не несли витрат, пов'язаних із веденням війн на Сході, але широко використовували прибутки від цих війн, що скоро позначилося на їх економічному розвитку.

Другою причиною швидкого розвитку північноіталійських міст були значні залишки давньоримських порядків, які збереглися. В Італії феодальні відносини ніколи не отримували такого широкого і повного розвитку, як в інших країнах Європи. Міста в Італії збереглися в значній частині від римських часів, в них жили окремі нащадки римського ремісничого населення.

На початку XIII ст. міста Центральної та Північної Італії за своїм соціальним, економічним та політичним розвитком були далеко попереду міст Західної Європи.

В містах Італії швидко посилювалася торгово-ремісничча частина населення, яка створювала самостійні організації, які боролися за політичну владу в містах.

Такими організаціями, які об'єднували в кожному місті ремісників та торговців, які займалися однією справою, були цехи.

У першій половині XIII ст. між об'єднаннями купців і ремісників разом зі всім міським населенням (popolo) – з одного боку, і феодалною знаттю різних категорій (грандами та магнатами) – з іншої, ведеться боротьба за владу в містах-комунах.

Високий рівень урбанізації, економічна могутність міст, політична самостійність багатьох із них зумовили активну роль буржуазії в житті італійського суспільства. Ускладнення комерційного і банківського обліку, розвиток мануфактурної техніки, навігаційної справи вимагали вивчення природничих наук і математики. Буржуазія була зацікавлена в підготовці висококваліфікованих бухгалтерів, інженерів, техніків, учителів, юристів.

Інтереси буржуазії сприяли появі нового соціального прошарку – інтелігенції, яка займалася розумовою працею, а також різними видами мистецтва. Це були літератори, поети, публіцисти, вчені, інженери, архітектори, художники, скульптори тощо. Вони й стали творцями нової гуманістичної культури Відродження.

Особливо швидкими темпами розвивалася Флоренція. У XV ст. Флоренція – могутня республіка, у межах якої нараховувалось біля 800.000 чол. Саме Флоренція і стала батьківщиною раннього Відродження.

Зародження культури Відродження та її суть. Відродження поділяється на три етапи: друга половина XIII–XIV ст. – проторенесанс (пере відродження) і треченто; XV ст. – раннє Відродження або кватроченто; кінець XV – перша третина XVI ст. – Високий Ренесанс або чинкваченто; XVI ст. – пізній Ренесанс.

Сам термін «Відродження» (фр. «ренесанс», італ. «ринатименто») введено в ужиток у XVI ст. живописцем та істориком мистецтва Джорджо Вазарі.

Характеризуючи епоху Відродження, Енгельс у «Діалектиці природи» писав: «Це був найбільший прогресивний переворот з усіх пережитих до того часу людством, епоха, яка потребувала титанів і яка породила титанів за силою думки, пристрасті і характеру, за багатогранністю і вченістю. Люди, які заснували сучасне панування буржуазії, були всім, ким завгодно, але тільки не людьми буржуазно обмеженими. Навпаки, вони були більш-менш овіяні характерним для того часу духом сміливих шукачів пригод... Але що особливо характерно для них, так це те, що вони майже всі живуть у самісінькій гушці інтересів свого часу, беруть жваву участь у практичній боротьбі, стають на бік тієї чи іншої

партії і борються: хто словом і пером, хто мечем, а хто і тим, і іншим разом. Звідси та повнота й сила характеру, які роблять їх цілісними людьми» [Маркс К. Твори / К. Маркс, Ф. Енгельс. – Т. 20. – С. 346–347]. Підбиваючи підсумки суспільних зрушень епохи, Ф. Енгельс відзначає, що вони поклали початок розвиткові сучасних націй, а в галузі мистецтва зумовили і «відродження» грецької античності, і такий розквіт мистецтва, якого вже ніколи більше не вдалося досягти. Справді, творчість є основною категорією для інтерпретації ролі мистецтва в епоху Ренесансу, його було визнано виразником краси людської цивілізації. Філософський постулат про творчі можливості людини – «людина може стати такою, якою хоче», здійснився в розквіті ренесансного мистецтва.

Гуманістичні рухи у XIV–XV ст. охопили все італійське суспільство. Але головним центром була Флоренція, яка у значній мірі зберегла античні традиції, швидко розвивалося мануфактурне виробництво, певний період існував республіканський устрій.

Гуманізм – ідеологічна основа культури Відродження.

Ідеологією, на якій розвивалася культура Відродження, був гуманізм (від лат. *humanus* – людський, людяний). У середні віки панувала наука і література богослов'я. Але життя і людське мислення важко було втримати у тісних рамках середньовічної ідеології. Під кінець середньовіччя вільне мислення прагнуло до пізнання того, що людині було найбільш близьким – до вивчення реального світу, та, перш за все, людини у всіх її проявах фізичної і духовної природи.

У Західній Європі спостерігаються літературно-наукові рухи, спрямовані проти середньовічних поглядів, які і дістали назву «гуманізму». Представники цього вчення звернулися від вивчення «божественного» (*scudia divina*), до вивчення «людського» (*scudia humana*).

Замість характерного для ортодоксального християнства постійного піклування віруючого про світ вічний, потойбічний, у світосприйнятті гуманістів на першому плані виникло найсильніше прагнення людини до земної, прижиттєвої та посмертної слави. При формальному збереженні традиційно християнської інтерпретації «великого сплетіння буття» у центрі всесвіту гуманістів істинно творчим початком буття виявлявся не Бог, а людина. У цій заміні традиційного геоцентризму

антропоцентризмом зійшлись і схрестились усі лінії гуманістичного вчення про людину.

У зв'язку з цим, слід вказати на три специфічні риси цього вчення: 1) «реабілітація» природи, а разом з нею і через неї – природи самої людини, що, врешті, привело до обоження природи і визнання людини гармонійною єдністю тілесного і духовного початків; 2) висунення на перший план «особистої» і діяльної основ категорій *гідність і добродесність*; 3) радісне світосприйняття, потреба повноти життя – всіма почуттями, здібностями; гармонія розуму і пристрастей.

На початку гуманізм виникає як світське вільнодумство епохи Відродження. Започаткований у середині XIV ст. передовими мислителями Італії, гуманізм швидко поширюється по всій католицькій Європі й стає головною течією у тогочасному духовному житті, впливаючи на філософську, етичну, естетичну думку, на мистецтво Відродження впродовж XIV–XV ст. «Першим гуманістом» називають великого італійського поета Франческо Петрарку (1304–1374 рр.). Петрарка заклав підвалини нового світобачення, що покликано до життя й нову систему культурних цінностей – гуманізм.

У своїй праці «Вступ в науку про мораль» Леонардо Бруні (1370 або 1374–1444 рр.) формує завдання нової світської науки – «науки життя», яка вела б людину до щастя в земному житті. Обстоюючи незалежність моралі від релігійної догми, гуманіст звертається до етичних учень античності в пошуках теоретичного обґрунтування своїх ідей.

Леонардо Бруні був представником громадянського гуманізму, який був провідним напрямком гуманістичної думки XV ст. Характерними рисами його є інтерес до соціально-етичної та політичної проблематики, чітка практична спрямованість пропонованих ідей, світсько-раціоналістичні засади моральної філософії. У своїй фундаментальній праці «Історія флорентійського народу» Бруні послідовно обстоює ідеї бюргерського республіканізму. Найбільшим завоюванням демократії вважає збереження свободи республіки – свободи від тиранії.

Гуманісти піддають критиці релігійну систему моральних цінностей, що вже віджила своє й не відповідала новим уявленням про природу та гідність людини. Гуманісти флорентійської Платонівської академії (XV ст.) звертаються до онтологічної проблематики, розширюють полеміку проти схоластичної традиції,

саме християнство роблять предметом переосмислення та переробки. Засновники академії Марсіліо Фічіно (1433–1499) та Джованні Піко делла Мірандола (1403–1494), заклали основи християнського гуманізму.

М. Фічіно у своїй праці «Платонівське богослов'я» пише: «Скрізь, де відкривається або мислиться буття, котре являє собою загальний результат, там повсюди є й Бог, який є загальною причиною». Знайомство з ідеями Платонівської академії вплинуло на формування видатного гуманіста так званого Північного Відродження Еразма Роттердамського.

Гуманізм, як ідеологія Відродження, відіграв головну роль в оновленні загальної культури епохи. Він сформулював нове ставлення до людської особистості, визнав індивідуальність однією з найцінніших людських якостей. Гуманістична культура змінила ставлення до наукової традиції, до способу отримання й трактування знань про світ, сам характер наукової інформації. Гуманістична педагогіка сприяла формуванню нового типу людської особистості – багатосторонньої, вільної, незалежної від догм і традицій, із розвинутим почуттям власної гідності у стосунках із сучасниками й попередниками в історії.

Яскравою рисою філософії Відродження був антропоцентризм. Гуманістична філософія Відродження цікавиться, передусім, земним призначенням людини. Класичні ідеали людини середньовіччя – аскета-ченця чи лицаря-воїна – застємарює новий ідеал яскравої, сильної особистості, котра, прагнучи досягти щастя на землі, розвиває й утверджує творчі здібності своєї активної натури.

На думку дослідників, три винаходи визначили обличчя нової епохи: друкарський верстат, компас і артилерія. Їх застосування сприяли поширенню й примноженню знань. Великі географічні відкриття, ріст національних монархій за півтора сторіччя перетворили європейський світ. Нові відкриття в різних галузях практики стимулювали формування нової за предметом, і головне, за методом, науки. Гуманістична ідеологія поклала край духовній монополії католицької церкви в Західній Європі.

Тема 2. Лекція 2. Раннє Відродження в Італії.

(2 год.)

Мета: охарактеризувати особливості літератури доби Відродження; досягнення в мистецтві та архітектурі.

Логіка викладу:

1. Література раннього італійського Відродження
 - Данте Алігьєрі;
 - Франческо Петрарка;
 - Джованні Боккаччо.
2. Мистецтво Раннього Відродження.
3. Досягнення архітектури, скульптури.

Література раннього італійського Відродження. Першим передвісником гуманізму вважається творчість Данте Алігьєрі (1265–1321 рр.). В італійській літературі на межі між старим, церковно-феодальним і новим, гуманістичним світоглядом – кінець XIII – початок XIV ст. знаходиться саме його творчість.

Данте був не тільки письменником, але й політичним діячем, прихильником демократичних сил. Коли його партія зазнала поразки, він став вигнанцем до кінця життя. Тоді він і пише свою «Комедію», яку пізніше Бокаччо назвав «Божественною комедією», ця назва й увійшла в історію літератури. Німецький письменник XX ст. Стефан Цвейг дав їй таку оцінку: «Подібно крутому вододілу вона раз і назавжди розмежувала два великих потоки – середні віки і Новий час, але, як всяка гірська вершина, вона одночасно зв'язує дві культури, які на перший погляд розмежовує» [Абрамсон М. Л. От Данте к Альберти / М. Л. Абрамсон. – М. : Наука, 1979. – С. 43].

Книга написана народним тосканським діалектом, який і був покладений в основу італійської літературної мови. «Божественна комедія» багато в чому ще пов'язана зі світоглядом католицизму, відображає середньовічну картину світу. В поемі широко використана характерна для середніх віків символіка чисел: вона складається зі 100 пісень, перша з яких – вступна, а інші розділені по 33 пісні на 3 частини – «Пекло», «Чистилище» і «Рай». Форма вірша поеми також визначається числом три. Данте тут канонізує форму терцини, взявши її за основу архітектоніки «Божественної комедії». Така структура, з одного боку, повторює християнську модель політичного світу, який поділяється на три сфери – Пекло – Чистилище – Рай, а з другого – підкоряється містичній символіці числа три. Проте поводити Данте вже зовсім з іншого образного ряду. У пекло і чистилище його супроводить Вергілій – римський поет і мислитель, а в рай – Беатріче, –

прекрасна кохана Дайте, яка дуже рано померла. Ще раніше він вже оспівав своє почуття до Беатріче в книзі «Нове життя».

Отже, його світова слава пов'язана, в першу чергу, з поемою «Божественна комедія» (1313–1321 рр). У ній Данте зібрав воєдино увесь досвід розуму й серця, художньо переосмислив основні мотиви й ідеї своїх попередніх творів. Мета поеми, як зазначав сам поет, «вирвати тих, хто живе в цьому житті зі стану мізерії і привести їх до стану блаженства», а також висловити думку про вічність релігії та моралі.

Данте назвав свій твір «Комедією», пояснюючи, що так позначається, згідно з нормами середньовічної поетики, будь-який твір середнього стилю зі страхітливим початком і щасливим кінцем, написаний народною мовою, «Божественною комедією» дантівську поему назвав Джованні Боккаччо, автор «Декамерону» і перший біограф Данте. Так, у своїй книзі «Життя Данте» він виразив своє захоплення художньою досконалістю форми й багатством змісту твору.

Композиційна структура якнайкраще відповідає задумові поеми: через поширене в релігійній літературі середніх віків видіння – мандрівку в загробному світі зобразити шлях людини до морального удосконалення. Данте тут опирається не тільки на релігійну літературу, але й на досвід Гомера, який відправив Одиссея в царство мертвих, і на найбільш авторитетний для нього приклад Вергілія, у якого Еней також сходить в Тартар, щоб побачитись зі своїм батьком.

У той же час Данте йде значно далі своїх попередників. Найважливішою художньою особливістю його твору є те, що мандрівником по потойбічному світу стає сам поет. Саме він «на півшляху свого земного світу» (тобто десь у тридцятип'ятирічному віці), заблудившись у життєвих незгодах, які він порівнює з похмурим, суворим і диким лісом, населеним лютими хижаками, шукає порятунку. На допомогу Данте приходять його улюблений поет Вергілій. Він стає провідником Данте і веде його за собою через пекло і чистилище, щоб далі передати його улюбленій Беатріче, в осяяному супроводі якої Данте підноситься в рай.

Характерною рисою поеми є надзвичайна смислова насиченість. Майже кожний образ в ній має кілька значень.

Прямий, безпосередній смисл, за яким криється алегоричний, а той, у свою чергу, може бути або суто алегоричним, або моральним, або аналогічним (духовним). Так, хижаки переходили дорогу Данте в дикому лісі – це звичайні пантера, вовчиця і лев. В алегоричному ж сенсі пантера означає хтивість, облуду, а також і олігархію; лев – погорду, насильство, а також тиранію; вовчиця – користоловство, а також мирську владу римської церкви. У той же час усі вони є символами страху, збентеження, розгубленості перед якимись ворожими силами. В алегоричному плані Данте є втіленням душі, Вергілій – розуму, Беатріче – найвищої мудрості. Пекло – це символ зла, рай – любові, добра й добродетності, чистилище – перехід від одного стану до другого, вищого, а сама подорож загробним світом означає шлях до спасіння.

Поєднання в поемі суто середньовічної картини світу з її усталеним уявленням про загробне життя і спокутування земних гріхів з надзвичайно відвертим, пристрасним і емоційно забарвленим відношенням поета до змальованих ним образів і подій підносить її на рівень геніального новаторського твору. Являючи собою грандіозний синтез середньовічної культури, «Божественна комедія» одночасно несе в собі могутній подих нової культури, нового типу мислення, що провіщає гуманістичну епоху Ренесансу.

Данте не задовольняється абстрактним моралізуванням: він переносить у потойбічний світ своїх сучасників і попередників з їх радощами й переживаннями, з їх політичними уподобаннями, з їх діями і вчинками, – і творить над ними суворий і невблаганний суд з позиції мудреця-гуманіста. Він виступає як всебічно освічена людина, що дозволяє йому бути політиком, богословом, моралістом, філософом, істориком, фізіологом, психологом і астрономом.

Видатним гуманістом, поетом, котрому вдалось побачити цілісність течії думок, що передували Відродженню, був Петрарка – засновник нової сучасної поезії, людина, яка наважилася в мороці середньовіччя запалити полум'я не так божественного, як земного, людського почуття.

Життя і творчість Петрарки (1304–1374 рр.) найбільш яскраво показують, яке значення мала античність для італійських гуманістів. Петрарка буквально схилився перед античним світом, був блискучим знавцем мов, заснував науку,

яка отримала пізніше назву класичної філології. Все життя займався пошуком і вивченням давніх рукописів, писав історичний твір, наслідуючи античних авторів. Однак славу у віках йому принесли не ці парадні твори, а лірична поезія, яку сам він серйозно не сприймав. Двадцять років він оспівував свою кохану Лауру за життя і десять років після її смерті, хоч навіть не був близько з нею знайомий. «Книга пісень» відкрила нові шляхи європейської ліричної поезії.

«Книга пісень» складається з 317 сонетів, 29 канцон, а також секстин, балад і мадригалів. Ця книга також є сповіддю Петрарки, тільки цього разу – сповіддю ліричною. У ній відбилася любов поета до вродливої заміжньої жінки, яка походила зі знатної авіньйонської родини. Вона народилася близько 1307 р., у 1325 р. вийшла заміж і померла страшного 1348 р., коли в багатьох країнах Європи лютувала чума. Зустріч з Лаурою сповнила душу Петрарки великим почуттям, що торкнуло найніжніші, наймелодійніші струни його душі. Коли Петрарка довідався про передчасну смерть своєї коханої, він записав в екземплярі Вергілія: «Лаура, знана своїми чеснотами і довгий час прославлена в моїх віршах, уперше постала перед моїми очима у літа моєї ранньої юності, у 1327 р., вранці 6 квітня, у церкві св. Клари в Авіньйоні; і в тому ж місті, того ж місяця й у той же день і годину 1348 р. цей світоч згас, коли я був у Вероні, не відаючи своєї долі».

По суті, «Книга пісень» – це, насамперед, картина різних щиросердих станів Петрарки. Протягом десятиліть він оспівував жінку, яка не сказала йому жодного ласкавого слова. У дзеркалі любові увесь час відбивався його складний внутрішній світ. У поезіях Лаура сприймається, як, справді, жива: у неї легка хода, ніжний голос, золоте волосся. Новаторство Петрарки полягає в тому, що він не лише створює образ коханої, а й розкриває внутрішній світ свого героя, який любить і страждає. Так, Петрарка стає творцем нової, психологічної лірики, що стала дорогоцінним внеском у скарбницю світової поезії.

Поетичний тріумф Лаури став одночасно й тріумфом Петрарки. Не випадково в «Книзі пісень» ім'я Лаура (Канта) так тісно пов'язане зі словом лавр. Часом стирається навіть межа, що відокремлює Лауру від дерева слави, прекрасна жінка перетворюється на символ земної слави для поета. Вона вінчає

його чоло гілкою зеленого лавра, і через тисячу років люди будуть пам'ятати про співця Лаури.

Обдаровання зовсім іншого плану мав Джованні Бокаччо (1313–1375 рр.). Завдяки йому одним з провідних жанрів ренесансної літератури стає авантюрна новела.

Джованні Бокаччо – видатний італійський письменник і поет епохи Відродження, друг Франческо Петрарки. Син флорентійського купця. Герої, котрих створював Бокаччо, були досить помітними на той час, вони є розумними, натхненними та прагматичними, на відміну від героїв інших письменників-сучасників, котрі удавалися до таких середньовічних якостей як лицарство, добродійність, людяність.

Народився у Парижі. Жив у Флоренції. У 1330 р. переїхав до Неаполя, де вивчав право. Тут він зблизився з гуртком гуманістів, що існував при дворі короля Роберта Анжуйського. Перші літературні твори Бокаччо присвячені позашлюбній дочці короля Марії Аквіно, яку він оспівав під ім'ям Ф'яметти. Роман «Ф'яметта» (1345 р.), у якому Бокаччо прославляв любов і заперечував лицемірну мораль тодішнього суспільства, був кроком на шляху поступового наближення до реалізму. На початку 40-х рр. повернувся до Флоренції. У гострій політичній боротьбі виявив себе прихильником республіки; брав участь у громадському житті міста, виконував різні дипломатичні доручення. Створив пасторалі «Амебо» (1341 р.) та «Ф'езоланські німфи» (1344–1345 рр.), поему «Любовне видіння» (1342 р.).

Найвизначніший твір Бокаччо – «Декамерон» (1350–1353 рр.) складається зі ста новел. У ньому розкривається реалістична картина тогочасної італійської дійсності. Бокаччо кинув сміливий виклик середньовічній аскетичній моралі, сатирично висміював і викривав католицьке духівництво, виступав на захист прав людини, її особистих почуттів. Дійовими особами «Декамерона» є представники різних соціальних верств – королі, лицарі, купці, ченці, селяни, ремісники. Бокаччо створив класичний тип італійської реалістичної новели, що далі розроблявся його численними послідовниками.

Твори Бокаччо мали велике значення для розвитку італійської та всієї прогресивної західноєвропейської літератури. В останній алегоричній poemі

«Ворон» (1354–1355 рр.) виявилась непослідовність Бокаччо, зумовлена суперечливістю соціального розвитку Італії. Останні роки життя Бокаччо присвятив науковій роботі, виступав з лекціями про життя й творчість Данте, писав наукові праці латинською мовою, присвячені античній культурі, яку висвітлив з гуманістичних позицій.

Отже, саме у творчості цих трьох неперевершених діячів раннього Відродження бачимо початки зародження нового гуманістичного напрямку в європейській культурі. Їхня творчість отримала широке визнання не тільки в Італії, переклади їх творів поширювалися багатьма країнами Європи.

Мистецтво раннього Відродження.

Триченто, перш за все, пов'язують з ім'ям живописця Джотто до Бондоне (1267–1337 рр.). До його робіт належать фрески капели дель Арка у Падуї. 38 сцен з життя Христа і Марії Джотто зв'язав в єдине ціле, створивши великий епічний цикл. Це зв'язана розповідь (перша в живопису), в якій відображені найрізноманітніші психологічні колізії: взаєморозуміння, підступність, скорбота, смиренність, всепоглинаюча материнська любов.

Замість умовного золотого фону візантійських мозаїк, Джотто вводить пейзажний фон. Фігури набувають об'єму й природності рухів. Виникає тривимірний простір, який досягається не перспективними поглибленнями (що буде в майбутньому), а певним розміщенням фігур на відстані одна від одної на площині стіни. Розписи капели почали називати «Євангелієм Джотто», «Євангелієм для неписьменних».

Виразником естетичних ідеалів двору був художник Сандро Ботічеллі (Александро ді Маріанно Філіппі, 1445–1510 рр.). Галерея Уффіці зберігає дві його знамениті картини: «Народження Венери» і «Весна». У цих картинах виявилися всі основні особливості стилю Ботічеллі; ліричний і романтичний характер образів, фантастичний пейзаж – якийсь зачарований сад, його «готицизм» (подовжені невагомі фігури, що наче не торкаються землі), подовжений овал, припухлі губи та очі, які здаються заплаканими.

Ботічеллі був автором розписів на стіні Сікстинської капели, де через півстоліття залишив свої витвори і Мікеланджело.

Основні роботи Ботічеллі, в основному «Оплакування», нав'язані образом і трагічною долею Савонароли, під впливом якого у 80–90-х рр. XV ст. перебував художник.

Досягнення архітектури, скульптури. Найвидатнішими скульпторами, зодчими доби флорентійського кватроченто є Філіппо Брунеллескі та Донателло (1377–1446, Флоренція). Це італійський архітектор, скульптор і вчений, син нотаріуса. Учився й працював у Флоренції, з 1402 по 1409 рр. вивчав у Римі античну архітектуру.

Брунеллескі ввійшов в історію як геніальний новатор і родоначальник архітектури нового часу. Він – перший представник послідовного ордерного мислення, що виникло на ґрунті нового, гуманістичного світогляду.

У 1401 р., беручи участь у конкурсі скульпторів (виграному Лоренцо Гіберті), Брунеллескі виконав бронзовий рельєф «Приношення в жертву Ісаака» (Національний музей, Флоренція) для дверей флорентійського баптистерію. Цей рельєф, що виділявся реалістичним новаторством, оригінальністю й волею композиції, виявився одним з перших шедеврів ренесансної скульптури. Близько 1409 р. Брунеллескі створив дерев'яне «розп'яття» у церкві Санта-Марія Новела. Надалі Брунеллескі працював як архітектор, інженер і математик, ставши одним з основоположників архітектури Відродження й творців наукової теорії перспективи.

Брунеллескі цілком сприймає каркасно-нервюрну систему готики, але наповнює її новим змістом у міру того, як у ньому міцніє й зріє ордерне мислення. Готичний каркас розчленовується на ордер й арку і набуває нового тектонічного змісту. Поряд із цим Брунеллескі з геніальною рішучістю повертається до візантійської форми купола на вітрилах, граючи цю тему на основі тієї ж каркасної системи. Що ж стосується відомого флорентійського купола, то це, за винятком заданої конструктивної схеми зімкнутого нервюрного склепіння, зовсім новий образ в історії світової архітектури. Це органічно розчленований обсяг, «що осіняє, – за висловлюванням Альберті, – всі тосканські народи». Під купольний же простір – не готичний інтер'єр, що відділяє відвідувача від простору реальної природи, а жива частина природного простору, де, за словами того ж Альберті, «панує якесь весняне розчинення повітря», і, де ми зазнаємо тієї насолоди, «коли речі мають бути нашим почуттям у такій якості, як того вимагає природа».

Біографи Брунеллескі розповідають про його багаторічну завзяту роботу над дослідженням античних будівель у Римі. Перший його біограф і сучасник Манетті свідчить про те, що Брунеллескі цікавився не тільки конструктивними прийомами давніх митців, і не тільки ордерами й деталями, але й загальними питаннями композиції: законами домірності, музичних пропорцій й «якимсь певним ладом членів і кістяка».

Донатто ді Нікколо ді Бетто Барді (1386–1466) – скульптор, прозваний Донателло, народився у Флоренції. Він рано втратив батька, що був, очевидно, людиною заможною, розтяжчиком вовни за професією. Про роки навчання Донателло немає достовірних відомостей. Можливо, свій трудовий шлях він почав у якості помічника майстра – відомого флорентійського скульптора Лоренцо Гіберті.

У 1416 р. цех зброярів замовив скульпторові зображення свого заступника-святого Георгія для церкви Ор Сан Мікеле. Ніші зовнішніх стін цієї будівлі призначалися для статуй святих – заступників найбільших цехів Флоренції. Ще в 1411–1412 рр. Донателло на замовлення цеху ткачів зробив статую Св. Марка – образу зовсім світського, наділеного усіма чеснотами і мудрою силою.

Тема святого Георгія часто зустрічалася в мистецтві Донателло. Його, зазвичай, зображували вершником у лицарській зброї в момент подвигу, коли він вражає дракона списом, фіксуючи увагу тільки на зовнішньому вигляді.

«Георгій» Донателло – гнучкий, стрункий юнак у легких латах. Недбало накинутий плащ покриває його плечі, він стоїть впевнено, злегка розставивши ноги, опираючись на щит. Непокрита голова дозволяє добре розглянути обличчя – юне, відважне, прекрасне у своїй натхненності. Героїчний образ юнака-патріота, готового встати на захист флорентійської республіки, яскраво індивідуальний, майже портретний.

У період між 1416 й 1436 рр. Донателло працював над чотирма статуями пророків для Джотто, давши в цих образах реалістичні портрети своїх сучасників. Особливу популярність завоювала статуя пророка Авакума.

У 1431 р. Донателло разом із Брунеллескі відправився в Рим, де вивчав, заміряв, замальовував античні пам'ятники. «Прибувши в Рим, обоє флорентійця із захопленням дивилися на все те, що залишилося від римського мистецтва. Брунеллескі проводив у

Пантеоні цілі тижні, вимірював його стіни, купол і мріяв за його зразком побудувати купол флорентійського собору. Донателло вивчав кінну статую, щоб створити подібні до неї пам'ятники героїчним борцям за волю Флоренції. Їх охопила жага побачити якнайбільше пам'ятників античного мистецтва. Озброївшись заступом і киркою, вони приступили до викопки капітелей, колон, статуй, не переймаючись тим, що перехожі дражнили їх шукачами скарбів. Вони знали, що знайдуть скарби більш коштовні, ніж срібло й золото, і раділи щораз, коли їм попадалася порівняно добре збережена статуя».

У 1443 р. Донателло відправився в Падую, де пробув десять років. Біля бічного фасаду падуанського собору – Базиліки дель Санто, у тім місці, де площа перетинає вулицю, обличчям до міста, спиною до собору, стоїть «Гаттамелата» – кінний пам'ятник кондотьєру Еразмо Нарні – витвір Донателло, що поставив його в один ряд з найбільшими монументалістами всіх часів.

Коли в 1453 р. Донателло повернувся в рідне місто, йому йшов шістдесят восьмий рік. Він продовжував інтенсивно працювати. З пізніх речей найбільш відома «Магдалина» й «Юдіфь». Близько 1455 р. Донателло відлив у бронзі групу, що зображувала Юдіфь, що відрубує голову Олоферну. Ідея подвигу, що надихала майстра колись, і тепер повинна була вдихнути життя в його доробок, але цього не вийшло – у ньому немає ні ясності, ні гармонії, властивих раніше створеним речам.

Останні роки життя Донателло – час заходу героїчної пори флорентійського кватроченто. Незадовго до смерті восьмидесятилітнього художника розбив параліч. Донателло помер 13 грудня 1466 р. Найбільший скульптор Італії домікеланджелівського періоду, він залишив багато учнів і визначив основну реалістичну лінію розвитку італійської пластики епохи Відродження.

З-під різця Донателло з'явився цілий свій образів незабутніх, неповторних, що не мають аналогів за майстерністю й новизною для його часу. Справді революційним переворотом в історії рельєфів стали численні вівтарні композиції «Битва Св. Георгія із драконом» (1417 р.), «Бенкет Ірода» (1425 р.), «Передача ключів апостолові Петру» (близько 1427–1432 рр.) та інші. У них скульптор відмовився від використання горельєфа, коли фігури сприймаються ніби приставленими до плоского тла. Він віддав перевагу барельєфу й створив своєрідний стиль, що одержав назву

«сплющеного рельєфу». Простір у камені став природним і вибудованим за законами перспективи, що набагато передбачило передачу реального світу в живописі й дозволило зробити зображення багатоплановим і рухливим. Чудовий барельєф «Мадонна Пацці» (1430 р.) являє собою образ Мадонни-провидиці. Її схилений лик задумливо притиснутий до личка дитини. Традиційний мотив «розчулення» Донателло замінив пронизливою сценою духовної близькості сина й матері, що зворушливо пестить своє дитя.

Тема 3. Лекція 3–4. Високе італійське Відродження.

(4 год.)

***Мета:** проаналізувати особливості, досягнення Високого італійського Відродження, зосередивши увагу на найбільш визначних його представниках.*

Логіка викладу:

1. Особливості Високого італійського Відродження.
2. Представники Високого Відродження:
 - Леонардо да Вінчі;
 - Санті Рафаель;
 - Джорджонс;
 - Вечелліо Тиціан;
 - Бенвеніті Челліно;
 - Боунароті Мікеланджело.

Особливості Високого італійського Відродження. З кінця XV ст. починається тяжкий період для Італії. Необхідність боротьби за незалежність висунули в мистецтві на перший план ідеї громадянської доблесті, обов'язку, подвигу, образ прекрасного, сильного духом і тілом героя, що піднявся над буденністю. У цей період настає недовгий «золотий вік» італійського Відродження, так званий Високий Ренесанс.

Його мистецтво зрікається подробиць, незначних деталей в ім'я узагальненого образу. І природно, творцями такого мистецтва могли стати тільки істинні титани. Представники Високого Відродження принесли свої найбільш зрілі плоди. Великим мислителем, істориком, юристом і філософом був відомий флорентійський політичний діяч Нікколо Макіавеллі (1469–1527). У своїй праці «Монарх» («Государь») Макіавеллі узагальнював великий історичний досвід. Він першим серед європейських учених

обґрунтував у своїй праці теорію абсолютизму як держави, в якій основою права є сила, де монархи не вважають себе зв'язаними ніякими принципами або моральними настановами, а керувалися виключно міркуваннями доцільності.

Представники Високого Відродження. Одним із представників цієї епохи був Леонардо да Вінчі. Він жив і творив у багатьох містах: Флоренції, Мілані, Мантуї, Венеції, а закінчив свої дні у Франції. Він знався на анатомії, геометрії, фортифікації, меліорації, лінгвістиці, музиці.

Перший великий твір міланського періоду – «Мадонна у скелях» (або «Мадонна у гроті»). Композиція логічна, точно вивірена. Постаті Мадонни та ангела випромінюють спокій, але водночас і певну таємничість, викликають тривожне почуття, що підкреслено фантастичним виглядом самого грота і пейзажем. По суті, це вже не просто пейзажний фон, а певне середовище проживання персонажів. Створенню цього середовища сприяє і та особлива якість живопису Леонардо, яка дістала назву «сфурмато»: всі предмети оповиті легким серпанком, що пом'якшує контури, утворює специфічну світло-повітряну атмосферу.

Найвищим досягненням Леонардо да Вінчі є розпис стіни трапезної монастиря Санта-Марія делла Грація на сюжет «Таємної вечері». Христос востаннє зустрічається за вечерю зі своїми учнями, щоб оголосити їм про зрадництво одного з них: «Істинно кажу вам, один з вас зрадить мене». Леонардо зобразив момент реакції всіх дванадцяти на його слова: дуже стриманий, але сповнений внутрішньої напруженості. В основу композиції художник поклав математичні розрахунки. Але при цьому головним його інтересом залишалися характери, темпераменти, індивідуальності.

З живописних робіт Леонардо одна з найзнаменитіших – портрет Мони Лізи, дружини купця дель Джокондо. У портреті підкреслено почуття власної значущості, високого права на самостійне духовне життя. Без єдиної натуралістичної ноти досягається таке враження конкретності цього тіла, яке дало змогу ще Вазарі вигукнути, що у заглибині шиї Мони Лізи можна побачити биття пульсу.

Злиття традицій античності і духу християнства дістали найяскравіший вияв у творчості Рафаеля (Рафалео Санті (Санціо), 1483–1520 рр.). Його творчість була вираженням ідеалів свого часу. У творах майстра яскраво втілились уявлення ренесансного

гуманізму про вільну людину, про її фізичну і духовну досконалість, про її особливе місце у навколишньому світі.

Рафаель органічно зв'язав в одне ціле два різних світи – світ християнський і світ класичний. Це «елінізоване християнство», вирощене на ґрунті ренесансного неоплатонізму, ввібрало в себе весь досвід попереднього розвитку мистецтва італійського Відродження, яке порвало з традиціями середньовіччя.

Про суть свого мистецтва Рафаель висловився у листі до друга Бальдасаре Кастільйоне: «Щоб змалювати красуню, мені треба бачити багато красунь; за умови, що ваша милість буде зі мною разом, щоб зробити вибір найкращої. Але за браком як компетентних суддів, так і вродливих жінок, я скористався певною ідеєю (*certa idea*), яка спала мені на думку. Чи містить вона у собі якусь довершеність мистецтва, я не знаю, але дуже стараюсь її досягти». Він прагнув поєднати цінності земного буття з високими ідеями.

В його «Мадоннах» втілюється Богоматір і вічна краса материнства з її радощами і печалями. Він багато разів звертався до цього образу: «Мадонна Альте», «Мадонна у кріслі», «Мадонна на луці», «Мадонна зі щигликом» і, нарешті, Мадонна, намальована для монастиря церкви св. Сікста, так звана «Сікстинська Мадонна».

Для Венеції все XVI ст. пройшло під знаком чинквеченто. Зберігши свою незалежність, Венеція довше зберігає і вірність традиціям Ренесансу.

Два великих митці епохи – Джорджонс і Тиціан – вийшли з майстерні Джантеліано.

Найвідоміші картини Джорджонс (1476 або 1477–1510 рр.) – «Мадонна Кастельфранко», «Гроза», «Спляча Венера», «Сільський концерт».

Геніальний художник венеціанського Відродження Тиціан (Тиціан Вечелліо; 1476–1477 або 1480-ті–1576 рр.) малював картини на християнські й міфологічні сюжети, був портретистом. До його творів належать: «Вознесіння Марії», «Введення Марії у храм», «Венера», «Даная» та ін.

Кризу ренесансної гуманістичної ідеї найповніше висловив майстер Високого Відродження – Мікеланджело Буанароті (1475–1564). Він заслужив найвищу похвалу свого таланту, він був названий «божественним». Його скульптури «Вакх», «П'єта» принесли йому славу. Замовлення на статую Давида він отримав на дванадцятий день після прийняття нової конституції у Флоренції.

Можливо, саме тому головна тема статуї – уславлення республіканських свобод та ідея божественного заступництва благородних помислів і діянь.

Одним із найсильніших образів є скульптура Мойсей, створена для надгробника папи Юлія II. В образ Мойсея автор вклав свою мрію про вождя – мудрого, сповненого титанічної сили волі – якості, такої необхідної для об'єднання його батьківщини.

Тема 4. Лекція 5–6. Північне Відродження. (4 год.)

***Мета:** показати особливості Північного Відродження; охарактеризувати досягнення найвизначніших представників країн Північного Відродження.*

Логіка викладу:

1. Особливості північного Відродження. Досягнення німецького Відродження.
2. Нідерландське Відродження.
3. Досягнення англійського відродження.
4. Французьке Відродження.
5. Іспанське Відродження.

Особливості Північного Відродження. Досягнення німецького Відродження. У всіх країнах Західної Європи, що були розміщені на північ від Італії дістало назву Північного Відродження, яке розвивалося, успадкувавши у значній мірі досягнення італійського Відродження, але на своїх традиціях.

Так, у Німеччині великих успіхів досягли ідеї гуманістів, що мали значний вплив на мистецтво. Гуманізм у Німеччині почав складатися в 1430-ті рр., на століття пізніше, ніж в Італії, під прямим впливом італійської ренесансної культури. Місцеві умови та ідейні традиції з самого початку наклали на нього свій відбиток. Його зв'язок із культурою середньовіччя був сильнішим і різноманітнішим, ніж в Італії. Ідеологія гуманізму в Німеччині тісно була пов'язана із проблематикою – релігійно-етичною і церковно-політичною. Гуманізм у Німеччині отримав яскраве національно-патріотичне забарвлення. Гуманістичні рухи в Німеччині були тісно пов'язаними з університетами і школою, із завданнями виховання і освіти на новій культурній основі.

Особливу роль у розвитку нової культури належала книгодрукуванню, яке було винайдено у середині XV ст. Гутенбергом.

Найвидатнішим художником німецького Відродження є Альбрехт Дюрер (1471–1528). Він був і живописцем, і гравером, і математиком, й анатомом, і перспективістом, й інженером. Він розв'язав ряд професійно-художніх проблем: співвідношення предметів у просторі, існування людської постаті у просторі й пейзажі. Його художня спадщина – 80 станкових творів, понад 200 гравюр, більше як 1000 малюнків, скульптури.

Три найзнаменитіші гравюри художника: «Вершник, смерть і диявол», «Св. Ієронім», «Меланхолія». Дослідники по-різному тлумачили ці гравюри: їх вважали спробою відобразити становище лицарства, духовенства, бюргерства, а в образі св. Ієроніма бачили письменника – гуманіста, вченого нової епохи. У «Меланхолії» крилата жінка в оточенні атрибутів середньовічної науки та алхімії: піщаного годинника, інструментів ремесел, терезів, дзвона, «магічного квадрата», кажана тощо – сповнена похмурої тривоги і зневіри в торжестві розуму й пізнання. Образ оповитий тяжким настроєм, який відображає, очевидно, громадський настрій тих років у Німеччині.

Ганс Гольбейн Молодший (близько 1497–1498–1543 рр.) менше всього пов'язаний із середньовічною традицією. Створив прекрасні портрети відомих людей.

Надзвичайно тонким і ліричним майстром був Альбрехт Альдорфер. Останнім художником німецького Ренесансу був Лукас Кранах Старший (1472–1553 рр.), який створював картини в основному на релігійні сюжети.

Нідерландське Відродження. У Нідерландах епохи Відродження починається з братів Яна та Губерта Ван Вейків, які створили Агентський вівтар. На кінець XV ст. припадає творчість обдарованого художника Гюго Ван дер Гуса.

Вершиною нідерландського Ренесансу була творчість Пітера Брейгеля Старшого. Найбільш відомий його твір «Зимовий пейзаж» з циклу «Пори року». Одна з останніх картин Брейгеля Старшого є картина «Сліпі». П'ять сліпих людей, що тримаються за одну довгу палицю, летять в яр слідом за вожаком, який оступився. Один з них дивиться прямо – у нього порожні очниці, дикий вищир. Ці страхітливі, приречені на страждання люди, здаються ще жахливішими на тлі спокійного, безжурного краєвиду з церквою,

порожніми пагорбами й зеленими деревами. Природа неупереджена і вічна, а шлях сліпих – це життєвий шлях усіх людей. Враження приреченості художник посилює сіро-сталевим тоном з бузковим відтінком.

Демократичне й істинно гуманне, перейняте гарячою вірою в торжество справедливих життєвих початків, воно втілило в собі найпередовіші й життєстверджуючі ідеї свого часу. Художник підняв образотворче мистецтво на нову сходинку, збагативши його небувалою життєвістю і психологічною глибиною. Рембрандт створив нову мальовничу мову, у якій головну роль відігравали тонко розроблені прийоми світлотіні і насичений, емоційно напружений колорит. Духовне життя людини стало відтепер доступне зображенню засобами реалістичного мистецтва. Рембрандт виступив новатором у багатьох жанрах. Як портретист, він став творцем своєрідного жанру портрету-біографії, де довге життя людини і його внутрішній світ розкривалися у всій своїй складності і суперечливості. Як історичний живописець, він перетворив далекі античні і біблійні легенди в зігріту високим гуманізмом розповідь про реальні земні людські почуття і відносини.

У тісному зв'язку з еволюцією творчості Рембрандта в 1640-і рр. варто розглядати й один з найголовніших здобутків художника – «Данаю», хоча на картині стоїть дата 1636 р. На створення образу Данаї, легендарної грецької царівни, заточеної своїм батьком, щоб уникнути передвіщеної йому загибелі від руки онука, Рембрандта надихнула його перше кохання – Саскія. Але через десять років, як показали новітні дослідження, художник, незадоволений первісним рішенням, істотно переробляє образ головної героїні. Моделлю для остаточного варіанту картини послужила йому, очевидно, Гертъє Діркс, молода вдова, що оселилася в будинку Рембрандта після смерті Саскії спочатку як нянька однорічного Титуса, а потім і на правах повної господарки.

Творчість Рембрандта 1650-х рр. відзначено, насамперед, досягненнями в області портрету. Зовні портрети цього періоду відрізняються, як правило, великим розміром, монументальними формами, спокійними позами. Моделі звичайно сидять у глибоких кріслах, поклавши на коліна руки і повернувшись прямо до глядача. Світлом виділені обличчя і кисті рук. Це завжди літні, навчені довгим життєвим досвідом люди – старі, з тінню невеселих дум на обличчях і нелегкої праці на руках. Подібні моделі давали

художникові блискучі можливості показати не тільки зовнішні прикмети похилого віку, а й духовний вигляд людини. У фондах Ермітажу ці роботи добре представлені незамовленими портретами: «Старий у червоному», «Портрет бабусі» і «Портрет старого єврея».

Французьке Відродження. Передумови французького Відродження пов'язані з культурою другої половини XV ст. і поезією бунтаря Франсуа Війона, історичною прозою Філіппа де Коміна (1447–1511 рр.), поетичною творчістю «великих риториків».

Франсуа Війон народився в 1431 р. у Парижі у бідній родині і змалку зазнав злиднів. Освіту він здобув у Паризькому університеті і став магістром словесних наук. В університеті він належав до демократичної студентської молоді, поділяв її зневажливе ставлення до схоластики і заповідей аскетизму.

Особистість Війона суперечлива і складна. З одного боку, над ним тяжіють середньовічні уявлення, з іншого – йому властиве вільнодумство, в якому виразно відчутні настрої нової епохи – епохи гуманізму. Усе це втілюється в його поезії, глибоко ліричній, пройнятій незнаною до того у французькій літературі силою і гостротою особистого почуття. У творах Війона поєдналися трагізм та іронія, релігійність і чуттєвість, благородство й брутальність; він славить плотські утіхи і кається в цьому, блюзнує і страшисться атеїзму, із болем пише про трагізм життя і фривольно глузиться над ним.

До поетичної спадщини Війона входять дві поеми – «Малий заповіт» (1456 р.), «Великий заповіт» (1462 р.), а також балади і вірші інших жанрів. Вони увібрали в себе кращі традиції міської літератури, вдосконалили її жанри, особливо баладу.

Наприкінці 1540-х рр. виступила на літературному обрії група із семи поетів, так звана «Плеяда», що обрала своєю метою возвеличення національної французької літератури, головним чином, шляхом створення загальнонаціональної літературної мови. Головою цієї групи був ліричний поет П'єр де Ронсар (1524–1585 рр.), автор багатьох од і сонетів, що справив величезний вплив на всю європейську поезію XVI ст.

Інший видатний поет Іоакім дю Белле (1522–1560 рр.) опублікував у 1549 р. літературний маніфест «Плеяди» під назвою «Захист і вихваляння французької мови». Нападаючи на порожню за змістом придворну латинську поезію, дю Белле пропонував

літературну реформу, що передбачала збагачення французької літературної мови. Він був переконаний, що його рідна мова може стати настільки ж прекрасною, як і мови класичної античності, що викликали захоплення всіх гуманістів.

Творчість Франсуа Рабле (1494–1553 рр.) становить вершину французької літератури Відродження. Видатний письменник був типовим зразком ренесансної людини – діяльним, допитливим, всебічно освіченим. Світову літературну славу Рабле здобув своїм романом «Гаргантюа і Пантагрюель», над яким працював з 1532 р. до кінця життя. Перша частина твору була опублікована в 1532 р., а остання, п'ята, вийшла в світ уже по смерті автора – у 1564 р. «Гаргантюа і Пантагрюель» – найвидатніший твір французького Відродження. Форма твору – казка-сатира – запозичена письменником із народної літератури: в усній творчості Франції на початку XVI ст. були дуже поширені гумористичні розповіді про пригоди велетнів. Особливої популярності набула легенда про велетня Гаргантюа.

Першим великим французьким художником нової епохи був Жан Фуке (близько 1420–1481 рр.), який малював портрети і релігійні композиції.

Античні і ренесансні мотиви проявляються у рельєфах Мішеля Коломба – насамперед, мудре прийняття смерті у виконаних надгробках.

З початку XVI ст. при дворі Франциска працюють запрошені його сестрою Маргаритою Наваррською італійські ман'єристи Россо і Прімати́ччо, які стали засновниками Фонтенбло.

Французька скульптура Відродження репрезентована дуже поетичними, карбованими рельєфами Фонтану Німф у Парижі.

Дсягнення англійського Відродження. Видатним англійським письменником цього перехідного періоду був Джефрі Чосер (1340–1400 рр.). Він виховувався на зразках французької і латинської середньовічної літератури та схоластичної філософії і, отже, здебільшого належав Середньовіччю. Найвидатнішим твором Чосера є «Кентерберійські оповідання» – збірка віршованих оповідань, створена в останній період життя. У ній поет зовсім відходить від алегоричного принципу зображення і звертається до безпосереднього змалювання життя сучасної Англії. Чосер зобразив світ таким, яким його бачив і розумів: із його брудом і чистотою, потворністю і красою; зобразив без розпачу і знуцання,

без прикрас і слізливого замилювання. В його творі органічно поєднуються високе і низьке, сумне й веселе, поетичне й буденне.

Творці нової культури, незалежно від того, що вони самі думали, належали не тільки «новому часу», але і часу, що минав. Так, чимало видатних гуманістів плекали ідеал нової «суспільної гармонії», вірили в можливість створення держави «загального благоденства», в якому збережені феодална власність і становий лад і разом з тим, народ не відає ні сваволі влади, ні спустошливих воєн і руйнівних податків, ні пристрасті судів. Причому здійснення цього утопічного ідеалу залежало від ступеня «освіченості монарха» і його радників, від поширення гуманістичної освіченості, насамперед, серед дворянства – стану, покликаного правити.

Більш того, навіть найвидатніший англійський гуманіст початку XVI ст. Томас Мор (1478–1535 рр.), який першим серед мислителів Відродження поставив торжество ідеалу суспільства «загального благоденства» в залежність від знищення інституту приватної власності на засоби виробництва, навіть Томас Мор якийсь час пов'язував надії на «поліпшення» і «реформи» із «освіченим монархом» Генріхом VIII.

У другій половині XVI ст. великого розвитку досяг англійський театр, якому протегувала сама королева Єлизавета I і кілька найбільш значних придворних аристократів. Водночас, театр став улюбленою розвагою широких народних мас Лондона. Саме це спонукало драматургів і акторів до створення своїх художніх образів у певному народно-демократичному стилі.

Найвищим досягненням англійської й усієї європейської літератури доби Відродження була творчість Вільяма Шекспіра (1564–1616 рр.). Спадщина геніального митця набула світового значення, надихала на творчий розвиток народів світу усіх наступних століть, зберегла свою актуальність до нашого часу і ніщо не говорить про можливість втрати нею своєї притягальної сили в майбутньому.

Про життя Шекспіра і його особу відомо не дуже багато. Народився він 23 квітня 1564 р. в Стретфорд-на-Ейвоні в родині ремісника і торговця. Учився у місцевій граматичній школі, де переважно вивчали класичні мови: грецьку і латинську. Вісімнадцятирічним юнаком Шекспір одружився і через три роки після цього покинув Стретфорд.

З 1590 р. Шекспір працював у різних театрах Лондона. 1594 р. він вступив у найкращу лондонську трупу Джеймса Бербеджа. У

1599 р. Бербедж побудував театр «Глобус», на сцені якого і ставилися п'єси Шекспіра. Літературна спадщина Шекспіра складається з 37 п'єс, поем «Венера та Адоніс» і «Зганьблена Лукреція» та 154 сонетів. Не всі твори були видані за життя письменника. Перша збірка, до якої входило 36 п'єс, була видана його друзями, акторами Джоном Хемінгом і Генрі Конделом тільки у 1623 р.

Протягом 90-х рр. Шекспір написав десять комедій. Сюжети для них він брав з різних джерел: італійських новел, античних і сучасних творів, з реальної дійсності. Драматург часто переносив події у різні країни, особливо в південні. Та де б не відбувалася у його творах дія, по суті, перед нами завжди постає весела Англія і своєрідні типи англійців. Написані у найбільш оптимістичний період англійського гуманізму, комедії пройняті ренесансним утвердженням земного життя, непохитною вірою в благородство і довершеність людини.

Творчість Шекспіра втілила ідеї й образи Ренесансу загалом, у граничній повноті, зрілості, а значить, і у внутрішній суперечливості. У ній укладена вся проблематика цього типу художньої культури, з усім її життєлюбством і трагізмом, антропоцентризмом і поглибленням у безмежний космос. У його доробку ми знаходимо і класичну, ще тісно пов'язану з античними й середньовічними уявленнями, картину світобудови, і зображення її кризи. Шекспір показує в «Макбеті», «Королі Лірі» і «Гамлеті», що світобудова перекручена, загрожує хаосом, що ренесансний герой гине, вступаючи зі світом у фізичну й інтелектуальну боротьбу. Гармонійний розум не може пояснити хвороби світобудови і змушений поступитися. Особливе значення в літературній спадщині Шекспіра мають драми історичного характеру («Історичні хроніки»), сюжет яких, головним чином, взято з історії війн Червоної і Білої троянд: «Річард II», «Генріх IV», «Генріх V», «Генріх VI» і «Річард III». Шекспір зображує в них процес політичної консолідації Англії, що відбувався в умовах запеклої боротьби центральної влади проти феодалної анархії і постійної загрози вторгнення ззовні. Симпатії Шекспіра цілком на боці національних сил, що централізувалися, він – рішучий ворог феодалної роздробленості і вузькоолігархічної політики феодално-аристократичної знаті.

Іншим видатним драматургом XVI ст. був Крістофер Марло (1564–1593 рр.), якому належить кілька великих трагедій – «Та

мерлан», «Фауст», «Король Едуард II» і драматичні сцени «Паризька різня» (тобто «Варфоломіївська ніч»). Марло заслужено вважають одним із найвизначніших попередників Шекспіра. Він уплинув на нього самою формою драматичного вірша (славнозвісні «білі» вірші).

Отже, Відродження в Англії мало обмежений характер, що найбільше відобразилося не в образотворчому мистецтві, а в літературі. Культура Англії підтяглася до ідей Відродження із запізненням, а засвоєння ідей Відродження і гуманізму збіглося з добою маньєризму і раннього бароко, що теж мали обмежений характер в країні. Тут часто використовували форми, вироблені в інших мистецьких центрах – Італії, Нідерландах, частково – Франції.

Іспанське Відродження. Пальма першосі у розвитку іспанської літератури належить Мігелю Сервантесу де Сааведра (1547–1616). У 1605 р. з'явилася перша частина його великого творіння «Хитромудрий ідальго Дон Кіхот Ламанчський», а у 1615 р. – друга частина.

На народній сцені вперше з'явилися п'єси великого іспанського драматурга Лопе де Вега. Ним було написано біля двох тисяч п'єс, з котрих до нас дійшло чотириста. Понад 80 п'єс написано ним на сюжети іспанської історії.

**6. Тематика та зміст семінарських занять
Семінарські заняття № 1–2.**

**Тема: «Раннє Відродження і гуманізм в Італії»
(4 години)**

Мета: розкрити суть раннього Відродження, співвідношення понять «гуманізм» та «Відродження».

Зміст семінарського заняття:

1. Соціально-економічні передумови італійського Відродження.
2. Зародження гуманізму. Суть. Основні напрямки.
3. Раннє італійське Відродження. Алігьєрі Данте. Франческо Петрарка. Джованні Бокаччо. Леонардо Бруні. Лоренцо Валла. Флавіо Біондо.
4. Мистецтво раннього Відродження.

Форми контролю: презентація, повідомлення, заслуховування рефератів, бесіди з контрольних питань.

Завдання для обов'язкового виконання:

Аудиторні завдання:

- 1) Які передумови гуманізму, його суть.
- 2) Основні напрямки гуманізму.

Домашнє завдання:

- 3) Представники раннього італійського Відродження. Що характерно для їх творчості? Які з'явилися нові риси?

Методичні поради: З'ясуйте для себе такі питання: Чому саме Італія стала батьківщиною епохи Відродження? Співвідношення понять «гуманізм» і «Відродження». Суть гуманізму. Чому найбільшого розвитку гуманізм і Відродження досягли в Італії? Дайте коротку характеристику літератури та мистецтва раннього італійського Відродження: Данте Алігьєрі, Франческо Петрарка, Джованні Бокаччо, Брунелескі та ін.

Реферат: Гуманізм, його суть. Передумови появи гуманізму. Суть. Представники громадянського гуманізму. Чому він зароджується у Флоренції?

Семінарські заняття № 3–4.

Тема: «Високе італійське Відродження»

(4 години)

Мета: розкрити особливості Високого Відродження, вплив його діячів на світову культуру.

Зміст семінарського заняття:

1. Особливості пізнього італійського Відродження.
2. Досягнення науки, освіти.
3. Ніколо Макіавеллі – великий мислитель середньовіччя.
4. Леонардо да Вінчі.
5. Б.Мікеланджело.
6. Санті Рафаель.
7. Вечелліо Тиціан.
8. Бенвеніті Челліні.

Форми контролю: презентація, повідомлення, заслуховування рефератів, бесіди з контрольних питань.

Завдання для обов'язкового виконання:

Аудиторні завдання:

- 1) Хронологічні рамки Високого італійського Відродження.
- 2) Які його особливості?
- 3) Що нового з'явилося в творчості митців?

Домашнє завдання:

- 4) Назвіть основні твори митців.
- 5) Які головні вимоги до государя висував Макіавеллі?

Методичні поради: Продумайте відповіді на такі проблемні питання:

Які особливості Високого Відродження? Яке місто Італії стає центром Відродження? Чому? Який внесок у вчення про політику як науку, державу вніс Н. Макіавеллі? Суть «макієвілізму». Дайте коротку характеристику творчості Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Санті Рафаеля, Тиціана та ін. Що нового внесли вони у мистецтво?

Реферат: Н. Макіавеллі «Державець». Чи відповідають погляди автора ідеям гуманізму? Чим ви можете пояснити його вимоги до

державного діяча? Яку форму правління відстоює Макіавеллі? Чому?

Семінарські заняття № 5.

Тема: «Північне Відродження Німеччини, Нідерландів»
(2 години)

Мета: показати особливості північного Відродження, охарактеризувати творчість найвизначніших його представників.

Зміст семінарського заняття:

1. Особливості Північного Відродження.
2. Німецька школа живопису. Альбрехт Дюрер. Ганс Гольбейн Молодший.
3. Нідерландське Відродження.
4. Пауль Рубенс. Рембрандт.

Форми контролю: презентація, повідомлення, заслуховування рефератів, бесіди з контрольних питань.

Завдання для обов'язкового виконання:

Аудиторні завдання:

- 1) Які країни відносяться до Північного Відродження?
- 2) Які особливості творчості А. Дюрера?

Домашнє завдання:

- 3) Охарактеризуйте представників нідерландського Відродження.

Методичні поради: З'ясуйте для себе питання: культура яких країн відноситься до Північного Відродження. Які його особливості? Охарактеризуйте особливості німецької та нідерландської школи живопису: Альбрехт Дюрер. Ганс Гольбейн Молодший, Пауль Рубенс, Рембрандт та ін.

Семінарське заняття № 6.

Тема: «Досягнення англійського Відродження. Французьке Відродження»

(2 години)

Мета: показати роль театру та драматургії у розвитку англійського Відродження; показати найвизначніші досягнення французької літератури та мистецтва.

Зміст семінарського заняття:

1. Театр «Глобус».
2. Вільям Шекспір.
3. Томас Мор «Утопія».
4. Література. Група «Плеяда».
5. Франсуа Рабле.
6. Досягнення мистецтва: Хан Гужон, Жермен Пілон, С. Рус. Брати Ленен.

Форми контролю: презентація, повідомлення, заслуховування рефератів, бесіди з контрольних питань.

Завдання для обов'язкового виконання:

Аудиторні завдання:

- 1) Який вигляд мав «Глобус»?
- 2) Що характерно для групи «Плеяда»?

Домашнє завдання:

- 3) Охарактеризуйте твір Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель». Як автор характеризує дворян? Як Рабле відноситься до виховання?
- 4) Проаналізуйте історичні твори Шекспіра. Порівняйте їх з історичними оцінками подій і осіб.
- 5) Дайте оцінку творчості Томаса Мора.

Методичні поради: Зверніть увагу на театр «Глобус» та роль Шекспіра у його діяльності. Охарактеризуйте один з історичних творів Шекспіра. Наприклад, «Річард III» чи інший, на Ваш вибір. Зверніть увагу на діяльність літературної групи «Плеяда». Охарактеризуйте твір Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель».

Реферат: «Вільям Шекспір – «Річард III». Який період в історії Англії показує автор? Чи відповідає образ художнього творця – Річарда III історичній дійсності?

Семінарське заняття № 7.

Тема: «Іспанське Відродження»

(2 години)

Мета: показати досягнення іспанського Відродження на основі аналізу літератури та мистецтва.

Зміст семінарського заняття:

1. Мігель Сервантес де-Сааведра.
2. Лопе Феліс де-Вега Карпетто.
3. Дієго де-Сільва Веласкес.
4. Ель Греко.
5. Рібейра.

Форми контролю: презентація, повідомлення, заслуховування рефератів, бесіди з контрольних питань.

Завдання для обов'язкового виконання:

Аудиторні завдання:

- 1) У чому значимість твору «Дон Кіхот» Сервантеса?
- 2) Як автор показує Іспанію, її проблеми?

Домашнє завдання:

- 3) Що характерно для творчості Веласкеса, Ель Греко, Рібейра?

Методичні поради: Література: Мігель Сервантес, Лопе Феліс де-Вега Карпетто. Як Ви вважаєте, чому твір «Дон Кіхот» у Європі сьогодні займає перше місце за оцінкою читачів? Мистецтво Іспанії: Веласкес, Ель Греко, Рібейра.

Реферат: «Дон Кіхот» Сервантеса – важливе джерело з історії Іспанії». Який період в історії Іспанії показує автор? У чому проявляється криза суспільства? Який вихід із кризи пропонує автор?

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Завдання для самостійної роботи.

До теми № 2. Раннє Відродження і гуманізм в Італії (4 год.)

1. *Італійська література раннього Відродження.* Зверніться до Алігьєрі Данте його «Божественної комедії», покажіть нові, глибоко реалістичні мотиви в його творчості. Франческо Петрарка, Джованні Бокаччо. Чому вони вважаються основоположниками літератури епохи Відродження?
2. *Флоренція – центр італійського раннього Відродження.* Чому саме Флоренція стала центром раннього Відродження? Зупиніться на творчості видатних представників: художник Мозаччо, скульптор Донателло, архітектор Брунеллескі.

Література:

1. Абрамсон М. Л. Від Данте до Альберті / М. Л. Абрамсон. – М., 1979. – 270 с.
2. Брагина Л. М. Этические взгляды Джованни Пико делла Мирондолла / Л. М. Брагина. – М., 1965. – 155 с.
3. Гуковский М. А. Итальянское Возрождение / М. А. Гуковский. – Л. : Изд-тво Ленинградского университета, 1990. – 624 с.
4. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич. – М., 1984. – 350 с.
5. Лазарев В. Н. Происхождение итальянского Возрождения / В. Н. Лазарев. – М., 1956. – 422 с.
6. История Италии : в 3 т. – М., 1970.

До теми № 3. Високе італійське Відродження (4 год.)

Досягнення історичної науки. Зверніть увагу на об'єднання істориків – академії. А чому не університети? Визначні представники: Леонардо Бруні, Макіавеллі, Гвіччардіні, Флавіо Біондо та ін.

Література:

1. Білецький П. О. Рафаель / П. О. Рафаель. – К. : Мистецтво, 1990. – 111с.

2. Бурлацкий Ф. Загадка и урок Николо Макиавелли / Ф. Бурлацкий. – М. : Молодая гвардия, 1997. – 241 с.
3. Гастоев А. Леонардо да Винчи / А. Гастоев. – М. : Молода гвардія, 1984. – 185 с.
4. История Италии : в 3 т. – М., 1970.
5. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження / під ред. М. С.Шаповалова. – Львів : Світ, 1993. – 340 с.

До теми № 4. Північне Відродження (6 год.)

Еразм Роттердамський «Похвала глупоті». Кого найбільше таврує автор? Як він відноситься до церкви? Чи можна Роттердамського вважати попередником Реформації? Чому він у своєму творі не піддає критиці селянство?

Література:

1. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич. – М., 1984. – 350 с.
2. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження / під ред. М. С. Шаповалова. – Львів : Світ, 1993. – 340 с.
3. Львов С. Л. Альбрехт Дюрер / С. Л. Львов. – М. : Искусство, 1985. – 319 с.
4. Никулин Н. И. Золотой век Нидерландской живописи XV в. / Н. И. Никулин. – М., 1981. – 398 с.
5. Рабле Ф. Гаргантюа і Пантагрюель (будь-яке видання).

До теми № 5. Досягнення англійського Відродження (4 год.)

Опрацюйте один з історичних творів Вільяма Шекспіра. Це можуть бути «Річард III», «Генріх IV», «Генріх V» та ін. Зверніть увагу на висвітлення процесу політичної консолідації Англії. На чиєму боці Шекспір? Як висвітлення подій автором відповідає історичним процесам.

Література:

1. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич. – М., 1984. – 350 с.
2. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження / під ред. М. С. Шаповалова. – Львів : Світ, 1993. – 340 с.
3. Шекспір В. Річард III, Генріх IV та ін. (будь-яке видання).

Французьке Відродження (2 год.)

Опрацюйте роман Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель». Зверніть увагу на проблеми: криза феодалізму, що показано на прикладі виховання дворянських дітей.

Література:

1. Рабле Ф. Гаргантюа і Пантагрюель (будь-яке видання).

До теми № 6. Іспанське Відродження (3 год.)

Опрацюйте роман Сервантеса «Дон Кіхот». Зверніть увагу на висвітлення автором проблем:

- криза феодальної системи;
- виродження середньовічного лицарства;
- засилля клерикалізму;
- злидні народних мас.

Література:

1. Сервантес. Дон Кіхот (будь-яке видання).

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.

1. Історіографія італійського Відродження (6 год.)

Методичні рекомендації.

Проаналізуйте основні передумови Відродження: зміни економічні, соціальні, політичні. Чому італійські гуманісти об'єднувалися в академії, а не діяли при університетах? Римська академія Лета, Платонівська академія Фічіно у Флоренції, академія в Неаполі та ін. Як історики використовували античність? Інтерес до теорії історії, секуляризація історичної думки, застосування історичної критики, нове відношення до джерел (використання архівів тощо).

Леонардо Бруні «Коментарій до подій свого часу», «Історія Флоренції».

Ніколо Макіавеллі «Історія Флоренції». Флавіо Біандо «Три декади історій від падіння Римської імперії» та ін.

2. Німецька історіографія епохи Відродження і Реформації (6 год.)

Методичні рекомендації.

Особливості німецької історіографії, її суперечливий характер. Рудольф Агрикола «Всесвітня історія».

Конрад Цельтіс – вивчення генеології Габсбургів.

Беат Ренан – вивчення Тацита «Три книги німецької історії».

Себастьян Франк «Німецька хроніка» – виступи проти схоластики, його відношення до влади («Історична біблія»).

Філіпп Меланхтон – його роль у поширенні Реформації, гуманістичні погляди.

3. Французька гуманістична історіографія (6 год.)

Методичні рекомендації.

Прослідкуйте вплив італійського Відродження.

Роберт Гаген «Походження і діяння франків».

Клод де Сайссель «Незвичайна історія короля Людовика XII». Як автор відноситься до воєн?

Анрі Етьєн – словникова робота, «Походження французької мови і поезія».

Дюгайян – «Чотири книги про утворення Франції», «Загальна історія» та ін.

4. Англійська історіографія доби Відродження(5 год.)

Методичні рекомендації.

Опрацюйте наявну літературу.

Томас Мор «Історія Ричарда III».

Помідор Вергілій – «Англійська історія у 27 книгах», «Історія Генріха VII».

Кемден – «Літопис подій в Англії і Ірландії», яку називають «зенітом англійської хроністики».

Франсіс Бекон «Історія царювання Генріха VII».

Історики Англії вважали, що історія є учителем життя. Історик повинен сприяти морально-релігійному вихованню своїх співвітчизників. Доведіть це на конкретних прикладах.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

словесні: розповідь, пояснення, бесіда (вступна, поточна, підсумкова); лекція;

наочні: ілюстрація, демонстрація, презентація.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Модульна контрольна робота.

Варіант № 1.

Дайте розгорнуту відповідь на питання:

1. Зародження гуманізму. Основні напрямки гуманізму.
2. В яких галузях мистецтва працювали Леонардо да Вінчі, і Рембрандт. Дайте коротку характеристику їхній творчій діяльності.

Варіант № 2.

Дайте розгорнуту відповідь на питання:

1. Особливості Північного Відродження.
2. Назвіть основні твори Рафаеля.

Варіант № 3.

Дайте розгорнуту відповідь на питання:

1. Французьке Відродження.
2. Дайте коротку характеристику досягнень представників іспанської літератури епохи Відродження.

Варіант № 4.

Дайте розгорнуту відповідь на питання:

1. Досягнення англійського Відродження.
2. Сервантес, його літературна творчість.

ККР (Комплексна контрольна робота)

Комплексна контрольна робота

Варіант № 1.

1. Загальна оцінка епохи Відродження (поява, суть, географія поширення, представники).
2. Назвіть картини, авторство яких належить Тиціану:
 - А) «Магдалина, яка розкаюється»;
 - Б) «Венера»;
 - В) «Джоконда»;
 - Г) «Сікстинська Мадонна»;
 - Д) «Святий Себастьян»;
 - Е) «Чотири апостоли».

Варіант № 2.

1. Досягнення живопису країн Північного Відродження.
2. Вкажіть картини, автором яких був Рембрандт Харменс Ван Рейн:
 - А) «Святе сімейство»;
 - Б) «Венера»;
 - В) «Даная»;
 - Г) «Нічний дозір»;
 - Д) «Повернення блудного сина»;
 - Е) «Чотири апостоли».

Варіант № 3.

1. Особливості культури Північного Відродження.
2. Встановіть відповідність між історичними особами та подіями:

А) П. Рубенс	1) Англія
Б) А. Дюрер	2) Іспанія
В) Т. Мор	3) Італія
Г) Ф. Веласкес	4) Нідерланди
	5) Німеччина
	6) Франція

Варіант № 4.

1. Літературні досягнення епохи Відродження
2. Назвіть прізвища архітекторів доби Відродження:

- А) Мікеланджело;
- Б) Рафаель;
- В) Брунеллескі;
- Г) Я. Сансовіно;
- Д) Ж. Лемерсьє;
- Е) Д. Браманте;
- Є) П. Рубенс;
- Ж) А. Дюрер.

Варіант № 5.

1. Італійська література раннього Відродження.
2. Встановіть відповідність між країнами і пам'ятками культури:

А) Італія	1) «Вакх»
Б) Голландія	2) «Гаргантюа і Пантегрюель»
В) Іспанія	3) «Про обертання небесних сфер»
Г) Франція	4) «Давид»
	5) «Даная»
	6) «Гамлет»

Варіант № 6.

1. Література англійського Відродження.
2. Назвіть автора «Зіркового вісника»:
 - А) Дж. Бруно;
 - Б) Г. Галілей;
 - В) М. Копернік;
 - Г) Р. Декарт.

Варіант № 7.

1. Досягнення іспанської літератури доби Відродження.
2. Гуманізм – це

Варіант № 8.

1. Громадянський гуманізм.
2. Відродження – це

Варіант №9.

1. Література французького Відродження.
2. Вкажіть автора проекту собору Св. Петра:
 - А) Ф. Брунеллескі;
 - Б) Д. Браманте;

- В) Я. Сансовіно;
- Г) Б. Челліні.

Варіант № 10.

1. Особливості німецького гуманізму.
2. Назвіть твір, у якому описано країну Папеманію:
 - А) «Король Лір»;
 - Б) «Утопія»;
 - В) «Гаргантюа і Пантагрюель»;
 - Г) «Дон Кіхот».

Варіант № 11.

1. Еразм Роттердамський – визначний представник німецького гуманізму.
2. Назвіть прізвища архітекторів доби Відродження:
 - А) Мікеланджело;
 - Б) Рафаель;
 - В) Брунеллескі;
 - Г) Я. Сансовіно;
 - Д) Ж. Лемерсьє;
 - Е) Д. Браманте;
 - Є) П. Рубенс;
 - Ж) А. Дюрер.

Варіант № 12.

1. У чому історична цінність твору Сервантеса «Дон Кіхот»?
2. Назвіть автора «Зіркового вісника»:
 - А) Дж. Бруно;
 - Б) Г. Галілей;
 - В) М. Копернік;
 - Г) Р. Декарт.

Варіант № 13.

1. Роль Флоренції у розвитку італійського Відродження.
2. Вкажіть картини, автором яких був Рембрандт Харменс Ван Рейн:
 - А) «Святе сімейство»;
 - Б) «Венера»;
 - В) «Даная»;
 - Г) «Нічний дозір»;

- Д) «Повернення блудного сина»;
- Е) «Чотири апостоли».

Варіант № 14.

1. Особливості нідерландського Відродження.
2. Назвіть картини, авторство яких належить Тиціану:
 - А) «Магдалина, яка розкаюється»;
 - Б) «Венера»;
 - В) «Джоконда»;
 - Г) «Сікстинська Мадонна»;
 - Д) «Святий Себастьян»;
 - Е) «Чотири апостоли».

Варіант № 15.

1. «Утопія» Т. Мора – твір англійського гуманізму.
- Встановіть відповідність між історичними особами та подіями:
А) П. Рубенс	1) Англія
Б) А. Дюрер	2) Іспанія
В) Т. Мор	3) Італія
Г) Ф. Веласкес	4) Нідерланди
	5) Німеччина
	6) Франція

ККЗ (комплексні контрольні завдання)

№ 1

1. Зародження гуманізму. Основні напрямки гуманізму.
2. Історія створення фрески «Таємна вечеря», хто її автор?

№ 2

1. Особливості Північного Відродження.
2. Хто автор картини «Повернення блудного сина»? Основні положення сюжету.

№ 3

1. Французьке Відродження.
2. У чому історична цінність твору Сервантеса «Дон Кіхот»?

№ 4

1. Досягнення англійського Відродження.
2. Що нового про середньовічну Францію Ви дізналися із твору Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель»?

Питання для підсумкового контролю.

1. Соціально-економічні передумови італійського Відродження.
2. Зародження гуманізму, його суть.
3. Основні напрямки італійського гуманізму.
4. Досягнення науки в епоху Відродження.
5. Розвиток освіти в епоху Відродження.
6. Раннє італійське Відродження.
7. Італійська література раннього Ренесансу.
8. Італійське мистецтво епохи раннього Відродження.
9. Ранній гуманізм у Флоренції і зв'язок його з античністю.
10. Флорентійська школа Відродження.
11. Особливості пізнього італійського Відродження.
12. Представники літератури та мистецтва пізнього італійського Відродження.
13. Леонардо да Вінчі.
14. Буонаротті Мікеланджело.
15. Санті Рафаель.
16. Вечелліо Тиціан.
17. Особливості Північного Відродження.
18. Німецька школа живопису. Альбрехт Дюрер.
19. Нідерландське Відродження. Пауль Рубенс. Рембрандт.
20. Досягнення англійського Відродження.
21. Театр «Глобус». Вільям Шекспір.
22. Французьке Відродження.
23. Група «Плеяда».
24. Франсуа Рабле.
25. Досягнення Французького мистецтва. Жермен Пілон. С. Рус. Брати Ленен.
26. Особливості іспанського Відродження.
27. Мігель Сервантес де Сааведра.
28. Лопе Феліс де Вега Карпетто.
29. Дієго де-Сільва Веласкес.
30. Ель Греко. Рібейра.

11. ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Контроль знань здійснюється з метою встановлення рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу та практичних навичок, що передбачені навчальною програмою дисципліни і включає такі форми:

- поточний контроль;
- модульний контроль;
- підсумковий контроль;
- ректорський контроль.

Поточний контроль передбачає перевірку знань на семінарах (обговорення, повідомлення, реферати, тести, реферат, поточна контрольна робота тощо). *Модульний* контроль передбачає проведення контрольної роботи за наслідками вивченого матеріалу навчальних тем. *Підсумковий* контроль передбачає залік.

Оцінювання знань з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань за 100-бальною шкалою. Завдання поточного контролю оцінюється в межах від 0 до 75 балів, а завдання, що виносяться на залік або екзамен – в 25 балів. Оцінювання можна проводити за такими формами контролю: поточний – виступ на практичних заняттях (до 5 балів); ведення читацького щоденника (до 5 балів), вивчення творів напам'ять (до 5 балів), виконання індивідуальних домашніх завдань (до 40 балів – кожне індивідуальне завдання оцінюється до 5 балів), тематичний (за модулем контроль (тестування) – до 50 балів (кожна правильна відповідь оцінюється одним балом), підсумковий контроль – виставлення семестрової оцінки студентам, які опрацювали теоретичні теми і практично засвоїли їх. Результати виставляються у відомість.

Шкала оцінювання знань

Рейтинговий показник	Оцінка у національній шкалі		Оцінка ECTS
90 – 100	Зараховано	5 (відмінно)	A (відмінно)
82 – 89		4 (добре)	B (добре)
75 – 81			C (добре)

68 – 74		3 (задовільно)	D (задовільно)
60 – 67			E (задовільно)
35 – 59	Незараховано	2 (незадовільно)	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1 – 34		-	F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням

Критерії визначення оцінок.

5 (відмінно) А – «відмінно» – студент глибоко і досконало знає матеріал усіх тем дисципліни, повністю засвоїв теоретичні основи курсу, уміє визначати причини і наслідки суспільно-політичних та соціально-економічних процесів, що відбулися в зарубіжній історії.

4 (добре) В – «дуже добре» – студент добре засвоїв теоретичний матеріал дисципліни і здобув практичні навички на рівні, який дає можливість виконувати завдання на рівні вище середнього з окремими неточностями (у визначенні характеристики подій і явищ зарубіжної історії тощо).

С – «добре» – студент засвоїв теоретичний матеріал дисципліни і здобув практичні навички на рівні, який дає можливість виконувати завдання на рівні вище середнього з кількома помилками.

3 (задовільно) D – «задовільно» – студент в цілому засвоїв теоретичний матеріал і набув практичних навичок, що дозволяє йому непогано виконувати завдання, проте кількість суттєвих помилок становить більше трьох.

Е – «задовільно» – студент ознайомлений в загальних рисах з теоретичним матеріалом і має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімальних вимог.

2 (незадовільно) FX – «незадовільно» – студент має уявлення про теоретичний матеріал дисципліни, але при виконанні практичних завдань допускається дуже грубих помилок. Необхідно повторно опрацювати матеріал і повторно скласти іспит.

F – «незадовільно» – студент не засвоїв матеріал навчальної дисципліни не розуміє теоретичного матеріалу та не має практичних навичок для виконання поставлених завдань. Необхідна подальша робота з обов'язковим повторним опрацюванням курсу.

Розподіл балів на поточно-модульний і підсумковий контроль знань.

Загальна кількість балів, що відводиться на навчальну дисципліну – 100 балів. З дисциплін, для яких навчальним планом передбачено проведення підсумкового контролю (екзамену) на поточно-модульний контроль виділяється 50 балів, на підсумковий контроль – 50 балів. З дисциплін, для яких підсумковий контроль передбачено у формі заліку, на поточно-модульний контроль виділяється 100 балів.

Поточно-модульний контроль

Розподіл і затвердження за кожними видом роботи балів поточно-модульного контролю здійснюється з урахуванням наступних підходів.

Кількість балів, що припадає на поточно-модульний контроль (100 балів), розподіляється відповідно по модулях відповідно до їх кількості і змісту згідно з робочою програмою навчальної дисципліни.

У межах кожного модулю кількість балів розподіляється по змістових модулях за різними видами навчальної діяльності студента і на модульну контрольну роботу.

В межах змістового модулю кількість балів розподіляється за такими видами навчальної діяльності студента:

- усна відповідь на семінарських заняттях та колоквіумах;
- поточні контрольні роботи;
- тестування;
- публікації у наукових виданнях;
- участь у наукових гуртках та проблемних групах;
- участь у розробці навчально-методичних матеріалів;
- підготовка рефератів, доповідей;
- розв'язання завдань;
- самостійна та індивідуальна робота із змістового модулю;
- доповіді та повідомлення на наукових конференціях різного рівня.

Модульна контрольна робота проводиться у письмовій формі після вивчення всіх змістових модулів у формі опитування, тестування, поточних контрольних робіт тощо. Форма і зміст модульної контрольної роботи визначається кафедрою.

Певну кількість балів студент одержує за виконання завдань самостійної та індивідуальної роботи з окремого модулю і підготовку відповідного звіту про її виконання.

Бали за відвідування занять не нараховуються, водночас зменшується кількість балів за пропуск занять без поважних причин.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль є обов'язковим окремим модулем у навчальних дисциплінах, для яких навчальним планом передбачено проведення екзамену. Загальна кількість балів, яка виділяється на підсумковий контроль становить 50 балів.

Організація і порядок проведення поточно-модульного і підсумкового контролю

Загальний порядок оцінювання знань студента за кредитно-модульною системою, порядок розподілу балів, форми і види завдань, критерії оцінювання знань тощо для кожної навчальної дисципліни доводяться викладачем до відома студентів на початку навчального семестру.

Організація і проведення поточного контролю

Поточно-модульний контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань та вмінь студентів з того чи іншого модулю.

Оцінювання знань з того чи іншого змістового модулю проводиться за результатами проведення семінарських занять, виконання студентами самостійної роботи та інших завдань, передбачених робочою навчальною програмою та обов'язкового виконання студентом модульної контрольної роботи.

Результати поточно-модульного контролю виставляються в журналах обліку роботи академічних груп.

Організація і проведення модульної контрольної роботи

До модульної контрольної роботи допускаються студенти у разі виконання ними усіх передбачених видів робіт і завдань, передбачених робочою навчальною програмою для даного модулю, в тому числі завдання самостійної роботи, реферати, контрольні роботи, тестування тощо.

Модульні контрольні роботи проводяться у письмовій формі.

У разі, коли студент не з'явився на проведення модульної контрольної роботи без поважних причин, він отримує нуль балів.

Перездача модульної контрольної роботи допускається у строки, які встановлюються викладачем.

Організація і проведення підсумкового контролю

До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали усі модульні контрольні роботи, передбачені для навчальної дисципліни і за рейтинговим показником набрали не менш як 35 балів (з 75 балів).

У разі, коли рейтинговий показник з навчальної дисципліни (за поточно-модульним контролем) не менш ніж 61 бал, студент має право не складати підсумковий контроль з навчальної дисципліни. Рейтинговий показник студента при цьому виставляється відповідно до набраної кількості балів.

За результатами підсумкового контролю рейтинговий показник з навчальної дисципліни не може бути зменшений.

Визначення рейтингового показника з навчальної дисципліни

Підсумковий рейтинговий показник студента з навчальної дисципліни, для якої навчальним планом передбачено екзамен встановлюється як сума набраних студентом балів під час вивчення та контролю знань з усіх модулів дисципліни і підсумкового контролю за встановленою шкалою розподілу балів.

Підсумковий рейтинговий показник студента з навчальної дисципліни, для якої навчальним планом передбачено залік встановлюється як сума набраних студентом балів за поточно-модульним контролем.

Якщо студент не погоджується з результатами контрольних заходів, він може протягом двох днів після ознайомлення з результатами, звернутися з апеляцією до завідувача кафедри. Завідувач кафедри протягом трьох днів разом з викладачем, розглядає апеляцію і приймає остаточне рішення, про яке повідомляється студент.

За результатами апеляції кількість виставлених балів не зменшується.

Якщо у підсумку студент отримав за рейтинговим показником оцінку “FX”, то він допускається до повторного

складання підсумкового контролю з дисципліни. Студент, допущений до повторного складання підсумкового контролю зобов'язаний у терміни, визначені деканатом, перездати невиконані (або виконані на низькому рівні) завдання поточно-модульного контролю, виконати модульні контрольні роботи і скласти підсумковий контроль. Рейтинговий показник студента з навчальної дисципліни при цьому визначається за результатами повторного складання підсумкового контролю і не впливає на загальний рейтинг студента.

У разі отримання студентом за рейтинговим показником оцінки "F", то він повинен пройти повторний курс вивчення цієї дисципліни протягом наступного семестру (навчального року) за графіком, встановленим деканатом. Бали, отримані студентом при вивченні дисципліни у попередній період, анулюються.

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

№ п/п	Об'єкт контролю	Оціночні нормативи в балах	Примітки
1.	Робота на семінарських заняттях: - виступ - доповнення	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0 балів 1 – 2 бали	
2.	Поточні контрольні роботи: - контрольні роботи - тестування	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0	

		балів	
3.	Модульний контроль: - Контрольні роботи	«відм.» – 10 балів «добре» – 8 бали «задов.» – 6 бали «незадов.» – 0 балів	
4.	Підготовка та захист рефератів	«відм.» – 8 балів «добре» – 6 бали «задов.» – 4 бали «незадов.» – 0 балів	Враховується використання джерел та наукової літератури. За оригінальність судження можливе заохочення до 5 балів.
5.	Самостійна та індивідуальна робота	«відм.» – 5 балів «добре» – 4 бали «задов.» – 3 бали «незадов.» – 0 балів	
6.	Доповіді та повідомлення на наукових конференціях різного рівня	5 – 25 балів	
7.	Публікації в наукових виданнях	25 балів	
8.	Участь в наукових гуртках та	6 – 10 балів	

	проблемних групах		
9.	Участь у розробці навчально-методичних матеріалів	10 балів	

Розподіл балів при рейтинговій системі оцінювання з навчальної дисципліни для якої передбачено підсумковий контроль – залік.

	Модуль 1					
Кількість балів за модуль	100					
Змістовні модулі (ЗМ)	ЗМ 1 – 1	ЗМ 1 – 2	ЗМ 1 – 3	ЗМ 1 – 4	ЗМ 1 – 5	Модуль контрольна робота
Кількість балів за змістовним модулем	14	11	15	15	15	10 (коеф.3) 30
В т.ч. за видами робіт:	5					
семінари	8					
реферат	4					
індивідуальна робота	4					
самостійна робота	4					
повідомлення						

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- конспекти лекцій;
- дидактичний роздатковий матеріал;
- методичні вказівки до семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи.

Наочно-навчальні матеріали:

Репродукції картин Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Тиціана, Рембрандта та ін.

Твори письменників доби Відродження: А. Данте, Боккаччо, Петрарка, В. Шекспіра, Томаса Мора, Франсуа Рабле, Еразма Роттердамського та ін.

Технічні засоби

Медіапроектор, слайди, кінофільми, комп'ютери.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

1. Абрамсон М. Л. Від Данте до Альберті / М. Л. Абрамсон. – М., 1979. – 270 с.
2. Білецький П. О. Рафаель / П. О. Білецький. – К.: Мистецтво, 1990. – 111с.
3. Богаш Е. Мир Леонардо : в 2 т. / Е. Богаш. – М., 1989. – 254 с.
4. Брагина Л. М. Этические взгляды Джованни Пико делла Мирндолла / Л. М. Брагина. – М., 1965. – 155 с.
5. Бурлацкий Ф. Загадка и урок Николо Макиавелли / Ф. Бурлацкий. – М.: Молодая гвардия, 1997. – 241 с.
6. Всеобщая история искусств. Искусство эпохи Возрождения / под общ. ред. Ю. Д. Колпинского, Е. И. Ротенберга. – М. : Искусство, 1962. – 533 с.
7. Гастоев А. Леонардо да Вінчі / А. Гастоев. – М.: Молода гвардія, 1984. – 185 с.
8. Гнедич П. П. История искусств с древнейших времён / П. П. Гнедич. – М. : ООО Издательский дом Летописев, 2000. – 479 с.
9. Гуковский М. А. Итальянское Возрождение / М. А. Гуковский. – Л. : Издательство ленинградского университета, 1990. – 624 с.
10. Гуковский М. А. Леонардо да Винчи / М. А. Гуковский. – Л. : Искусство, 1967. – 180 с.
11. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич. – М., 1984. – 350 с.
12. Дмитриева Н. А. История искусств Леонардо да Винчи / Н. А. Дмитриева. – М. : Искусство, 1968. – 195 с.
13. История Италии : в 3 т. – М., 1970. – 520 с.

14. Итальянские гуманисты XV века о церкви и религии. – М.,1963. – 140 с.
15. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження /під ред. М. С. Шаповалова. – Львів : Світ, 1993. – 340 с.
16. Історія світової культури : навч. посібник / керів. авт. кол. Л. Т. Левчук. – К. : Либідь, 2000. – 368 с.
17. Культурологія : українська та зарубіжна культура : навч. посібник / М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк [та ін.]. – К. : Знання, 2009. – 589 с.
18. Лазарев В. Н. Происхождение итальянского Возрождения / В. Н. Лазарев. – М., 1956. – 422 с.
19. Львов С. Л. Альбрехт Дюкер / С. Л. Львов. – М.: Искусство, 1985. – 319 с.
20. Макиавелли Николо. – М. : Планета, 1990. – 79 с.
21. Никулин Н. И. Золотой век Нидерландской живописи XV в. / Н. И. Никулин. – М.,1981. – 398 с.
22. Рабле Ф. Гаргантюа і Пантагрюель (будь-яке видання).
24. Рутенберг В. Й. Титаны Возрождения / В. Й. Рутенберг. – Л., 1976. – 125 с
25. Сервантес. Дон-Кіхот (будь-яке видання)
27. Шекспір В. Річард III, Генріх IV та ін. (будь-яке видання)
28. Юсим М. Этика Макиавелли / М. Юсим. – М. : Наука, 1990. – 230 с.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Антропоцентризм – уявлення про світобудову, яка формується довкола людини як центра.

Апокрифи (від грецьк. таємничий, заповітний) – неканонізовані, тобто не визнані церквою релігійні тексти, перекази тощо.

Архаїчний – давній, старовинний, застарілий.

Вітраж – твір монументально-декоративного мистецтва з кольорового чи безбарвного скла; кольорове скло у вікнах, дверях, ширмах.

Гарпії – це, за грецькою міфологією, богині вихору. Зображувались як крилаті потвори-птахи з дівочими головами. У міфі про аргонавтів гарпії примушують голодувати сліпого Фінея, забираючи або забруднюючи його їжу. У переносному значенні гарпія найчастіше – зла жінка, а також зло, що мучить людину, терзає її душу.

Дантове пекло – великий італійський поет Данте Алігьєрі (1265–1321) є автором грандіозної за задумом і обсягом поеми «Божественна комедія» (1307–1321), яка поділяється на три частини: «Пекло», «Чистилище» і «Рай» (відповідно до етапів уявної подорожі поета по трьох «загробних світах», що повинна була просвітити людство, показати італійському народові шляхи політичного і морального відродження). В розділі «Пекло» подані надзвичайно яскраві картини вад суспільства, автор бичує егоїзм, розбещеність, гординю, мстивість і особливо жадібність.

Єресі – в епоху Середньовіччя це релігійні течії, опозиційні або ворожі християнській церкві (в тих країнах, де вона була панівною). Єресі були релігійним виразом настроїв певної опозиційної групи або революційних мас по відношенню до освячуваного церквою соціально-політичного ладу. Для боротьби з єретиками була створена інквізиція, яка спалила на вогнищах сотні тисяч людей. Єретиком називають людину, яка виступає проти панівних канонів і догм.

Король Лір – герой однойменної трагедії (1608 р.) Шекспіра. Під впливом нещастя, вигнаний зі свого дому рідними дочками, сліпий старий Лір, який раніше зневажав людей, починає розуміти, що благородство, любов і дружба повинні бути основою людських стосунків. Вживається для характеристики людей, яких ушляхетнило нещастя.

Католицизм – один із основних напрямів у християнстві поряд з православ'ям і протестантизмом.

Клерикальна література – церковна література.

Куртуазна література (франц. – *ввічливий, чемний*) – світська лицарська література Європейського Середньовіччя з мотивами культу жінки або пригод лицарів.

Літургія – спільна справа, досягнення божественного буття шляхом відправлення священного ритуалу.

Лицар (від нім. «кіннотник») – представник військово-землевласницького стану у Західній Європі доби Середньовіччя.

Люцифер (лат. – *світоносець*) – ангел, що повстав проти Бога і був скинутий з неба. У Середні віки – одне з імен сатани, володаря пекла. Світова поезія неодноразово використовувала образ Люцифера для втілення мотивів богоборства і протесту проти деспотизму релігійних авторитетів («Втрачений рай» Дж. Мільтона, «Каїн» Дж. Байрона, частково «Демон» М. Лермонтова). У сучасній літературній мові слово набуло також значення нечистої сили (у формі «люципер» вживається як лайка).

Мім (грецьк. – *лицедій*) – одна з форм народного театру, невелика сценка з повсякденного життя комічного, розважального характеру.

Міннезанг (від нім. – любов і пісня) – любовна пісня.

Міннезингер (нім.– співець любові) – німецький поет – музика доби Середньовіччя, автор творів куртуазної любовної лірики.

Міраклъ (від лат. – диво) – жанр середньовічної віршованої драми, заснованої на житті, діяннях і чудесах святих або Богородиці.

Містерія (від лат. – таїнство, служба) – жанр релігійної драми XII ст. – середини XVI ст., в якому поєднувалася літургійна драма і «мімічні містерії» (міські процесії на честь релігійних свят або урочистих з'їздів до міста королів). Основними групами містерій були різдвяні й великодні.

Містицизм – релігійно-філософський світогляд, заснований на вірі в надприродне, таємниче.

Мораліте (від лат. – моральний) – жанр повчальної алегоричної, переважно віршованої драми, в якій відтворювалися події, взяті з реального щоденного життя.

Музи – у грецькій міфології спочатку богині співу, пізніше богині поезії, мистецтв, наук; сестри Аполлона. Вони сповнюють митців натхненням, але тих, хто насмілюється змагатися з ними, суворо карають. Кожна з дев'яти муз (Клію, Евтерпа, Талія, Мель-помена, Терпсіхора, Ерато, Полігімнія, Ураніл і Калліопа) сприяє розвитку певного виду мистецтва або науки. Місце їх перебування – гори Парнас і Гелікон. Музи зображуються як юні, красиві жінки з натхненними обличчями, що тримають в руках атрибути свого мистецтва. У переносному значенні муза – натхнення.

«Плеяда» – французька поетична школа часів Відродження (XVI ст.), до складу якої входило сім поетів-гуманістів на чолі з П. Ронсаром і Ж. Дю Белле. У наш час переносне вживання цього слова не пов'язане з певною кількістю.

Ренесансний гуманізм – напрям у літературі та мистецтві, який зародився у XIV ст. в Італії, у творах мистецтва проявлявся у відображенні природної сторони матеріальної дійсності, на відміну від католицької готики, яка вважала життєву конкретику проявом гріховного і потворного.

Роман – це великий епічний твір, у якому охоплено значний життєвий матеріал і розповідається про життя, формування характеру, думки й почуття однієї чи кількох особистостей у певному соціальному оточенні.

Сакральний – світоглядна категорія, яка виділяє сфери буття, що сприймаються як відмінні від буденної реальності, особливо ціннісні, священні.

Скальди – спочатку дружинні співці, пізніше професіональні придворні поети.

Скандинави – у країнах Європи їх називали норманами, що означало «північна людина».

Смертний гріх – найтяжчий, за релігійними уявленнями, гріх. Його не можна спокутувати, він вічно карається в «потойбічному житті». Вираз походить з тексту Першого соборного послання Іоанна Богослова («Є гріх смертний..»), 5, 16). За церковною догматикою, існувало сім смертних гріхів: заздрощі, скупість, розпуста, ненажерливість, гордощі, зневага, гнів. У переносному значенні «смертний гріх» – найтяжчий злочин.

15. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://uk.wikipedia.org/wiki/%C2%B3%E4%F0%E4%E6%E5%ED%ED%FF>

<http://www.br.com.ua/referats/Culture/494.htm>

<http://www.info-library.com.ua/books-text-2780.html>

<http://www.info-library.com.ua/books-text-2780.html>

<http://studentbooks.com.ua/content/view/150/46/1/6/>

<http://www.npblog.com.ua/index.php/istoriya/epoha-vidrodzhennja.html>

http://ualib.com.ua/br_3797.html

<http://refs.uaclub.net.ua/23/6576682/1/index.html>

<http://osvita.ua/vnz/reports/culture/12154/>

<http://www.parta.com.ua/referats/view/485/>

http://kampot.org.ua/ukraine/history_ukraine/vidrodgena/

Навчально-методичне видання

ВІДРОДЖЕННЯ В ІСТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Навчально-методичний посібник

Бутенко Раїса Карпівна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
ЧНУ ім. Б. Хмельницького

Іржавська Анжела Петрівна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
ЧНУ ім. Б. Хмельницького